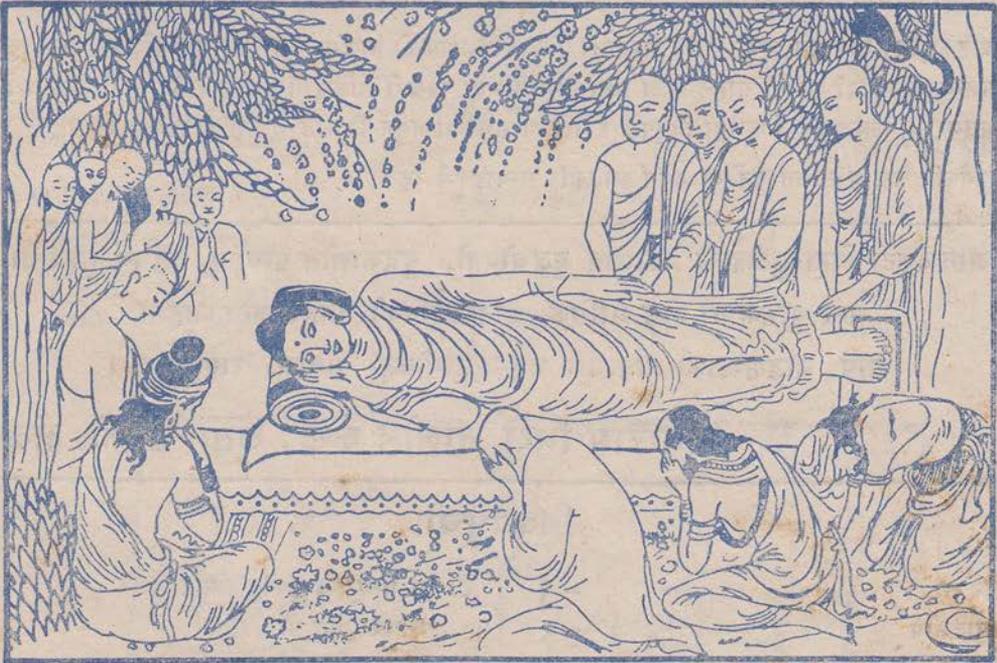

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्दभूमि

THE ANANDA-BHOOMI
(BUDDHIST MONTHLY)

(सगवान् बुद्धको महापरिनिर्वाण)

एक प्रतिको ३।

वार्षिक ग्राहक शुल्क ३०।

आजीवन ग्राहक शुल्क ३००।

बुद्धसम्बत् २५३४

सिपुन्ही

विक्रमसम्बत् २०४७

माघ

नेपालसम्बत् १९९९

सित्लाश्व

1991 A. D.

January

वर्ष १८

अंक १०

Vol. 18

No. 10

“आनन्दभूमि” को नियम

- १) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटीविहार गुठीद्वारा प्रकाशित हुने पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो। यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनसम्ममा निस्कनेछ। यसको आजीवन ग्राहकशुल्क रु. ३००।- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०।- छ। जुनसुकै महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ। एक प्रतिको रु. ३।- मात्र।
- २) यो आनन्दकुटीविहारगुठीको मुखपत्र हो। यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ।
- ३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछैन।
- ४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा, अंग्रेजी र नेपालका अरू गुरुङ्ग आदि भाषामध्ये कुनैपनि भाषामा लेखि-पठाउन सकिन्छ र पठाइएको लेख फिर्तापठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखि-पठाउनु वाञ्छनीय छ। अंग्रेजी बाहेक अरू कुनै पनि भाषाको लिपि देवनागरी हुनुपर्दछ।
- ५) लेख पठाउँदा पूरा साइजको कागजमा एकपट्टिमात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ। कार्बोनहारी उतारिएको प्रतिलिपि लेखलाई स्थान नदिन सकिनेछ।
- ६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा आनन्दभूमिकार्यालयमा पठाउनुपर्छ। पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहकसंख्या तथा नाम ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ। ठेगाना हेरफेर भएमा व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्छ र पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ।
- ७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ।

आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा प्रकाशित बुद्धजीवनी, बुद्धकालीन ग्रन्थहरू, बुद्धधर्म सम्बन्धी

अन्य पुस्तक वा बौद्ध मासिक आनन्दभूमिको ग्राहक बन्न चाहेमा,

साथै बौद्धऋण्डाको आवश्यक भएमा हामीकहाँ सम्पर्क राख्नुहोला।

संघाराम भिक्षु तालीम केन्द्र, लुती, ढल्को, क्षेत्रपाटी

विषयसूची

१. बुद्धवचन	- १	९. जि मस्यू थ्व गुजोगु संसार खः ?	- १८
२. सम्पादकीय	- २	१०. सम्पादकयात पौ	- १९
३. श्री शिवदेव संस्कारित.	- ३	११. स्वयम्भू विकास मण्डल छगू. . . .	- २०
४. भिक्षु ज्ञानातिलोक महास्थविर	- ७	१२. चित्तधर उपासक ‘हृदय’ या सुमंगल. . . .	- २४
५. नेपालमा हिन्दूकरणको शुरुवात	- १२	१३. सूत्रपिटक	- २५
६. बोझको त्याग (कविता)	- १४	१४. नेपाल बौद्ध परिचयति शिक्षा	- २६
७. प्राणीहिंसाको कर्म विपाक	- १५	१५. अनित्य संसार (चिनाखें)	- २७
८. जीवन मरण	- १६	१६. Message of Peace and Love	- २८
		१७. बौद्ध गतिविधि	- ३१

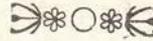
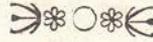

आनन्दभूमि

प्रधान-सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष

व्यवस्थापक
भिक्षु मैत्री

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फोन नं. २-१२८५५

कार्यालय
'आनन्दभूमि'
आनन्दकुटीविहार
पोष्टबक्स नं. ३००७
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन नं. २-७१४२०

प्रकाशक
आनन्दकुटी विहारगुठी
आनन्दकुटी, काठमाडौं

नगर-कार्यालय
'संधाराम'
भिक्षु-तालीम-केन्द्र
क्षेत्रपाटी, ढल्को,
काठमाडौं ।
फोन नं. २-१५०२०

शरीरलाई पानीको फिज समान अथवा मृगतृष्णा समान संश्लेर पण्डितहरू
मारबन्धनबाट मुक्त भई मारले नदेख्ने ठाउँमा पुग्दछन् ।

सम्पादकीय

चुनावपछि धर्मनिरपेक्षता

गत चैत्र २३ पछि कार्तिक २३ गते भनेको ६ महिनापछिको बेला हो । अब आउने वैशाख २३ मा फेरि ६ महिना बितेको हुन्छ । पूरा १ वर्ष हल्लाको दिन हुनेछ । हिन्दूराष्ट्र धर्मनिरपेक्ष । नेपालको धर्मको विषयमा कसैले सोध्यो भने के भन्ने ? केही नभन्ने, इतिहासको पाना देखाउने । इतिहासको पानाले के भन्छ ? बहुधार्मिक देश भन्छ । नेपाली पंचायती व्यवस्थाको धार्मिक इतिहास कस्तो छ ? हालको संविधानले स्पष्ट बताउँछ । के बताउँछ ? हिन्दूराष्ट्र, हिन्दू अधिराज्य, हिन्दूतन्त्र, हिन्दूप्रजातन्त्र ।

प्रजातन्त्र प्राप्तिका लागि बलिदान को भए ? हिन्दूमात्र ! यहाँ बौद्ध छैनन् ? संविधानलाई थाहा छ । यहाँ हिन्दू सिवाय अरु कोही छैनन् कि ? संविधान दिनेलाई थाहा छ । संविधान कसले दियो ? संविधानको पानापानामा सहि गर्नेलाई थाहा छ ।

यहाँ धर्मनिरपेक्ष हुन सक्दैन ? अवश्य सक्छ । कसरी ? चुनावपछि । चुनावअघि भएन त भएन तर दुःख किन ? अफशोच किन ? प्रजातन्त्रवादीले त त्यसो गरेको होइन नि । मानवतावादीले त त्यसो गरेको होइन नि । तब गएको कुरालाई बारबार किन दोहोर्‍याउने ? किन कोट्याउने ? चुनावलाई पर्खने । चुनावलाई पर्खेर के गर्ने ? सत्यलाई भोट दिने । सत्य भनेको के हो ? धर्मनिरपेक्षतारूपी सच्चा प्रजातन्त्र । धर्मनिरपेक्षमात्रको लागि को चुनाव लड्छ ? निस्कला नि त्यस्तो । त्यसलाई हिन्दूराष्ट्रका पक्षपाती बाहेक सबैले भोट देलान् र ? दिनुपर्छ । त्यसै दिन्छ र ? यसको लागि अहिलेदेखि आवश्यक कोशीश जारी हुनुपर्दछ । यो कसले गर्ने ? हिन्दूराष्ट्रका पक्षपाती बाहेक सम्पूर्ण अरु धार्मिक संस्थाहरूले । उनीहरूले पार्टीको पुच्छर लागेर धार्मिक प्रजातन्त्रलाई बिर्सि भने ? बिर्सने त कुरा होइन, धोखा दिन सक्छ । प्रजातन्त्रमा के को धोखा ? आपत्तो इच्छा । गोप्य मतदान । स्व-इच्छा । यो त हो तर मान्छे चिनिन्छ, मुकुन्डो उघारिन्छ । त्यसो भनेर के गर्ने, नंगानाचे हजार दाउ । दोष लगाउन पाइँदैन । हो । आनन्दभूमि आश गर्छ धर्मनिरपेक्षताका सच्चा प्रजातन्त्रका पक्षपाती नेपालमा धेरै छन् र गर्वका साथ अगाडि बढ्छन् । धर्मनिरपेक्षताका लागि भोट अनि चुनावपछि धर्मनिरपेक्षता ।

श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारका सर्वसंघका सदस्यहरूको कलात्मक प्रतिभा, पारिवारिक व्यावसाय र आर्थिक स्थिति

□ भिक्षु सुदर्शन

श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारका सर्व संघको वर्णन त्यस बेलासम्म अधुरै रहनेछ जबसम्म यसका सदस्यहरूको पारिवारिक व्यवसाय र आर्थिक स्थिति बारेमा केही उल्लेख हुँदैन । आजसम्म महाविहारका सर्वसंघमा पुरानो धारणा छ, सर्वसंघका सदस्यहरूले जुनसुकै इमान्दार व्यवसाय गरेर जीविका चलाए पनि हुन्छ । भनिन्छ, यसै कारण महाविहारको सर्वसंघमा विविध व्यवसाय गरी जीविका चलाउने सदस्य परिवारहरू भए ।

सदस्य परिवारका विविध प्रमुख व्यवसाय—

- १) लुक:मि (सुन चाँदीको गहनादि बनाउने)
- २) थक:मि (ढालेर भाँडा बर्तन बनाउने)
- ३) कतामि (बुट्टा कुँदने)
- ४) ल्वहक:मि (ढुगाका प्रतिमा र चैत्यादि बनाउने)
- ५) सिंक:मि (काठको काम गर्ने)
- ६) वज्रक:मि (वज्रको लिउन लगाउने काम गर्ने)
- ७) ढक:मि (गाह्रो लगाउने काम गर्ने)
- ८) मुजिकार (लुगा सिउने काम गर्ने)
- ९) धुस: (धुलोमा मिल्किएका सुन चाँदी पानीमा पखालिकन छुट्याएर लिने)

१०) पण्डित इत्यादि (बकुबहालका विजवर्ग)

महाविहारका सदस्य परिवारबाट जुनसुकै व्यवसाय अपनाएतापनि त्यसमा कलात्मक स्तर प्रदान गर्न सक्नु नै यस महाविहार परिवारको विशेष उल्लेखनीय गुण हो । भक्तपुर दरवारको प्रसिद्ध स्वर्णद्वार यसै विहारका स्वर्णकलाकारहरू गएर बनाएको थियो । विहार निर्माण पछि तिनीहरूले भक्तपुरमा नै चतुर्वर्ण महाविहार बनाई स्थायी बसोबास गरे । रातो मत्स्येन्द्रनाथको रथमा धातुपाताको कलात्मक प्रतिभा प्रदर्शन गर्ने सुन चाँदी व्यवसायीहरूले आजकल सुन चाँदीको काम छाडेर धातुका मूर्ति बनाउने काम गर्न लागेको छ । श्री जोगराज शाक्यका पिता लुक:मि व्यवसायीको थियो तर पछि श्री जोगराज धातुका थ्याका (रक्सको भाँडो), धाला (जाँडको भाँडो) ढाल्ने काममा लागे । अग्नि क्रमशः यस परिवारले मूर्ति बनाउने काम शुरू गरेर आजकल मूर्ति बनाउनेहरूलाई सहयोग गर्दै क्युरियो पसल राख्ने व्यवसाय गरेको छ । महाबुद्धका श्री जगतराज शाक्य र श्री पुष्परज शाक्यको क्युरियो पसल आज सारै प्रसिद्ध छ ।

1. Jan Alsop and Jilchariton, Image Casting in Oku Bahal, Contributions to Nepalese Studies, Vol. 1, No.1, Kath.

स्व० टाँख आजुका पिता पनि लुँकःमि व्यवसायीको थियो । तर उनले कतामि (बुट्टा कुँदने) काम गरेर आफ्नो विशिष्ट प्रतिभाको प्रदर्शन गर्‍यो । उनले बनाएका बुट्टा कुँदाइ कामको र रत्न जडाइ कामको अलौकिक र खतहरू मध्येमा एउटा अमेरिकामा र अर्को जर्मनमा गएको थियो । दोस्रो विश्वयुद्धको बेला आफ्ना अलौकिक कलात्मक प्रतिभाको अर्को खत बेचन ऊ बर्मा सम्म पुगेको थियो । हाल उनको परिवारसँग यस खतको तसवीर मात्र बाकी छ । उनका माहिला छोरा श्री भीमराज शाक्य मूर्ति र क्युरियोका वस्तुमा कुँदाइकै काममा आज प्रसिद्ध छ ।

शाक्य जातिको मुख्य व्यवसाय मानिने लुँकःमि व्यवसाय आज महाविहारको परिधिभित्र खोजेर पनि पाइँदैन । तर महाविहारको वारि सीमा नजिकै तजाःफः नूछेँमा बस्ने सर्वसंघका सदस्य परिवार आज पनि लुँकःमि-का रूपमा प्रसिद्ध छ । तिब्बत, सिक्किम, भूटान र केरुँगसम्म ह्याति प्राप्त गर्ने यस लुँकःमि परिवारले आजसम्म यही व्यवसाय अपनाएको छ । सुनको एउटा छाना बनाउन नसक्ने भन्ने अन्य विहारको चुनौतिलाई यही परिवारले श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारमा सुनको छाना राखेर जवाफ दिएको थियो । तर आजकाल यिनीहरू पनि तामाका बिभिन्न बौद्ध मण्डलादि क्युरियोका वस्तु बनाउने काममा लागेका छन् । आज लुँकःमि व्यवसाय नै गरेर जीविका चलाउने २।४ परिवारहरूमात्र बाकी छन् । तिनीहरू पनि दार्जिलिङ्गतिर बसोबास गरी अथवा महाविहारको परिधिभन्दा बाहिर बसी यो व्यवसाय चलाइरहेका छन् ।

“थँकःमि” को शाब्दिक अर्थ धातु पगालेर साँचोमा ढालेर कुनै वस्तु बनाउने व्यक्ति हो । धातुका

मूर्ति ढाल्ने यस महाविहारका सर्वसंघका सदस्यहरूले मल्लकालमा तामा खानिबाट तामा ल्याएर मुद्रा ढाल्ने काम पनि खूब गरिसकेका थिए । मूर्ति निर्माण कार्य कम पाउन लागेपछि [विशेषतः राणा युगमा] कसौरी, दाडु-पनेरु, कचौरा, अन्ति, थापि, धालवा, थ्याकवा, पानि खाने करवा र तांफ इत्यादि ढालेर बनाउने काम अलग अलग परिवार समुदायबाट अलग अलग गर्न थाले । तर आजकल पुनः यी वस्तुहरू ढाल्ने व्यवसायीका प्रायः सम्पूर्ण परिवारले पूरा नै विभिन्न देव देवीका मूर्ति ढाल्ने क्युरियोको काम गरिरहेका छन् । उपर्युक्त भाँडा वर्तन बनाउने थँकःमि व्यवसाय गर्ने महाविहारका सर्वसंघका केही परिवारहरू बाकी छन् भन्ने आज भोजपुर चैनपुर आदिमा मात्र बाकी छन् ।

त्वहँकःमि व्यवसाय आज देशबाटै बिलाउन थालिसकेको छ । देशका सम्पूर्ण प्रस्तरमय कलात्मक देवलहरू, दोस्रो शताब्दी अगाडि देखिका विभिन्न देवदेवी र देवदेवीका वाहन पशुपंक्षीहरूका प्रतिमाहरू आज रोइरहेका छन् किनभने उनका निर्माताका व्यवसाय परम्पराको अब अन्त अन्त नै हुन लागेको छ । भिनवहाः मा २।३ त्वहँकःमि व्यवसायी परिवारहरू बाकी छन् भने यस महाविहारका एकमात्र परिवार आज त्वहँकःमि व्यवसाय गर्दछ । आफ्नो महाविहारमा ढुंगाका विशाल सिंह युगल स्थापना गर्ने महाविहारको चोकमा सजीव पुरुषत्व युक्त त्वहँमरि आजु स्थापना गर्ने, यता लिबिमा बिभिन्न देवताहरू युक्त चैत्य स्थापित गर्ने त्वहँकःमि व्यवसायबाटै आज महाविहारका सर्वसंघ सँगै विदा मागिसकेको छ ।

सिँकःमि व्यवसायको पनि आज यही दुर्दशा छ । आफ्नो महाविहारमा आफ्नै हातको शिल्प चढाउने प्राचीन परम्पराको आधारमा भन्ने भए सिँकःमि व्यवसाय

यस महाविहारको संघको एउटा पुरानो व्यवसाय हो ।

महाविहारको आंगनमा भएका स-साना देव-देवीहरूमा काठका सूक्ष्म कलात्मक प्रतिमाहरू, कनकवर्ण आदि यस महाविहारका कच्चा बहाःहरूमा भएका काठका कलात्मक तोरण, झ्याल र द्वारहरू यसका प्रमाण हुन् ।

बज्रकःमि र दैकःमि व्यवसाय गर्ने परिवार पनि केहीमात्र बाकी छ । बुद्धगयाको महाबुद्ध आफ्नै चौक बहालमा स्थापना गर्न श्री अक्षयराज शाक्य र उनका पुत्र बुद्धजु जीवराज र पौत्र हाकुजुलाई दैकःमि, बज्रकःमि र कलाकार व्यवसायको सम्मिश्रण प्रतिभाले साथ दिएको थियो ।

सुजिकार व्यवसाय गर्ने परिवारको स्थान आज सूक्ष्म स्थूल प्रकारका ठूला साना यावत् क्युरियो बस्तु निर्माण गर्ने व्यवसायपछि नै देखापर्छ तर पनि यो व्यवसाय गर्ने परिवार संख्या २०/२२ मात्र छ । सुजिकार व्यवसाय गर्नेहरूमा पनि आधुनिक टेलरिंग मास्टर बन्नेहरू प्रायः काठमाडौंमा नै बसेका छन् ।

धुसः व्यवसाय लुँकःमि व्यवसायमा निर्भर हुन्छ । जब लुँकःमि व्यवसाय स्वयं मूर्तिनिर्माण, धातुका पाताको बौद्ध मण्डलादि निर्माणमा लागेका छन् भने तिनीहरूलाई ज्यासलको धुलोबाट सून चाँदी निकाल्ने व्यवसाय पाउनु पनि कहाँबाट ?

पण्डित व्यवसाय आजको सबै नागरिकको शिक्षामा समान अधिकारको समाजमा धमिलो हुनु स्वाभाविकै छ । वाराणसीमा शास्त्रार्थमा विजयी बन्ने श्रीजयमुनि शाक्य विलायतका प्रसिद्ध हजसनलाई बुद्ध-धर्ममा दीक्षित गर्ने अनेक स्तोत्रका रचयिता संस्कृतका महाकवि अश्वघोषको “बुद्धचरित्र” मा आफ्ना संस्कृत

पद्यानुवाद थप्ने विद्वान् पण्डित श्रमृतानन्द शाक्य यसै पण्डित खलकका थिए । ११ अर्को पण्डित सुन्दरानन्द बाँडा(बडा) हुनुहुन्थ्यो । उहाँ राजा प्रतापमल्लको चुनौति हनुमान ढोका स्थित १५ प्रकारका लिपिहरूको शिलालेख पढ्नु भई राजाबाट पुरस्कृत भएको र पुस्तक खानाको दरवन्दी पाउनुहुने लिपि विशेषज्ञ तथा पण्डित हुनुहुन्थ्यो । १२ सुन्दरानन्द बाँडा संस्कृत, नेपाली र हिन्दीका कवि पनि थिए । “त्रिरत्न सौन्दर्य ग्रन्थाकारको रूपमा देखिएका. . . . , नेपालीभाषाका गद्यग्रन्थ र केही पद्य वि. सं. १८६० तिर रचना गर्ने भनी नेपाली-भाषाका विद्यार्थीले चिनिएका सुन्दरानन्दले वि० सं० १८५० तिर नै नेपालीभाषाका पद्य रचना गर्ने थालिसकेको कुरा पनि बुझिन आएको छ । ३ पण्डित-खलकको रूपमा विद्यमान पण्डित व्यवसायी परिवारसँग आज पनि अनेक अनमोल र रहस्यमय ग्रन्थहरू छन् । महाविहारबाट मात्र होइन अन्यत्र बौद्ध विहारहरूबाट पनि कुनै पुराना र रहस्यका कुरा थाहा पाउन चाहेको खण्डमा, अस्पष्ट रीति स्थिति एवं पूजा-विधि विधानमा स्पष्टता चाहेको अवस्थामा पण्डित खलककहाँ नै आउने गर्दछन् । बिभिन्न लिपि पढ्न सक्ने, देवस्थलमा भएका रञ्जना लिपिका प्रजापारमितादि प्राचीन धर्म पुस्तकको आज कसैबाट पाठ हुन्छ भने पण्डित खलकका सदस्यहरूबाटै मात्र हुन्छ ।

महाविहारका सर्वसंघका परिवारहरूबाट विभिन्न व्यवसाय गरेता पनि तिनीहरू प्रायः गरीब नै हुन्थे । कतै

१. सूर्यनारायण चौधरी, बुद्धचरित्र, भारत,
२. हेमराज शाक्य, शिवदेवसंस्काररित अंकुलि श्री रुद्र-वर्ण महाविहार, पृ. २७।२८
३. पूर्णिमा (४/२), पूर्णांक १४, पृष्ठ २०६

केही गर्व देखाए तुरुन्त तिनीहरूलाई “२१ गजूरें” मन्त्रे ब्यंग सहनुपर्दथ्यो । हःखुसि (हःखा टोलको अहिले सुकिसकेको सानो खोला) यता कुनै एउटा पनि देवलमा मुनको छाना नभएसम्म यस विहारका सर्वसंघले अरूहरूबाट ध्येय दृष्टि खप्नुपरेको थियो । सारांशतः श्री शिवदेव संस्कारित श्री रूद्रवर्ण महाविहारका सर्वसंघका परिवारहरूबाट जुनसुकै व्यवसाय अपनाएतापनि उनीहरू त्यसमा कलात्मक सरसता अभिसंचार गर्नुमा सधैं सफल भएका थिए । सर्व संघका सदस्यहरूले बारंबार व्यवसाय परिवर्तन गर्दथे तर आफ्नो कलात्मक प्रतिभा सधैं अपरिवर्तित गर्दै राख्दथे । दाडु, पनेरु ढालेतापनि कलात्मक बनाउने, गहना बनाउनेले धातुका पाताका मण्डल बनाएतापनि आफ्नै शैली र कलात्मक विशेषता त्यसमा अवतरित गरिने हात्थे ।

लुंकाःमि, थंकाःमि, कतांमि, ल्वहंकाःमि, सिंकाःमि, बज्काःमि, दंकाःमिको कलात्मक सिद्धहस्तका प्रतिभाहरू आज पुनः सम्मिलित रूपमा धातुका कलात्मक मूर्तिहरू र बस्तुहरू निर्माणमा एकाकार भएको छ । धातुका सूक्ष्म र स्तरयुक्त मूर्ति ढालेर बनाउने काममा यहाँका कलाकारहरू अग्रणी छन् । २

जुनसुकै बस्तु पनि एकवार हेरेर दुरुस्त अर्को प्रतिकृति निर्माण गर्ने यस महाविहारका सर्वसंघका सदस्यहरूको प्रतिभा परम्परागत प्रतिभा नै हो । यहाँ चिनिया वादशाह कुवलाइखांको मुख हेर्दै रेशम धागोबाट उनको चित्र बनाइदिने अतीत प्रतिभाको स्मरण हुन्छ ।

२. Jan Alsop and Jill Chariton, Image Casting in Oku Bahal, Contributions to Nepalese Studies, Vol.No. 1 Kathmandu.

श्री अमयरज परिवारको प्रतिकृति प्रतिभाको अर्को उवलन्त उदाहरण महाबुद्ध हो । जुन हाँघो सामु छँदैछ । बोधराज शाक्य र सिद्धिराज शाक्य आज पनि धातुका कलात्मक एवं प्राचीन देवप्रतिमाहरूको प्रतिकृति बनाउनमा आफ्नो सिद्धहस्त प्रतिभा देखाउनुहुन्छ । लसएन्जेल भएको होस् अथवा अन्यत्र कतै रहेको होस् महत्वपूर्ण प्रतिभाको तसबीरमात्र दिनुहोस्, मूल प्रति र प्रतिकृतिमा भ्रम पार्ने अर्को प्रतिभा उहाँहरू बनाइदिनुहुन्छ । मानज्योति शाक्य यस विपरीत मौलिक कलाकृति के मात्र निर्माण गर्नुहुन्छ । लुम्बिनीको नेपाली कलाको नवमंदिरमा भएका मूर्तिहरू उहाँको कलात्मक प्रतिभाको नमूना हो । राजकीय संरक्षण एवं जनताको अभिरुचि अनुरूप विविध देवदेवीको प्रतिभा, देवदेवी वाहनका पशुपंक्षीको मूर्ति ढालेर बनाउने नेपालको प्राचीन परम्परा आजसम्म अविच्छिन्न कायम राखनुमा यस महाविहारका सर्वसंघको अनमोल देन छ ।

लुंकाःमि, सिंकाःमि, थंकाःमि आदि यावद् व्यवसायलाई कलात्मक प्रतिभा स्वयं व्यवसाय नै परिष्कृत गरिदिने, व्यवसाय परिवर्तन गरेतापनि कलात्मक प्रतिभा र शैली आफूले नयाँ अपनाएको व्यवसायमा अनुप्राणित गर्ने लगनशील, परिश्रमी र सरल स्वभावका यस महाविहारका सर्वसंघ प्रायः गरीब हुन्थे । क्युरियो विक्री वितरण र निर्यात प्रचलन पनि सर्वसंघका ३००।३५०० जति सदस्य जनसंख्यामा ८० प्रतिशत जनसंख्याले क्युरियोसँग सम्बन्धित व्यवसाय अपनाएको छ र अहिलेको आर्थिक स्थिति पहिलेको भन्दा सुदृढ भएको छ । श्रद्धालुहरूको श्रद्धाकृति निर्माण, व्यापारको दासता र सत्ताको अरोनिमा मात्र निर्भर भएको आर्थिक रूपमा दीन कलाकार प्रतिभा र शैली आज स्वतन्त्र धातावरणमा आर्थिक रूपमा सम्पन्न भइकन सूक्ष्म र भावपूर्ण हुँदै आएको छ । □

भिक्षु जानातिलोक महास्थविर

□ रत्नसुन्दर शाक्य

२० औं शताब्दीको शुरूमा जर्मनबाट एक यस्ता बौद्ध भिक्षुको प्रादुर्भाव भयो जसले यूरोपमा मात्र होइन एशियामा समेत आफ्नो प्रभाव छोडेर जानुभयो- यहाँ हुनुहुन्छ- सुप्रसिद्ध बौद्ध विद्वान् भिक्षु जानातिलोक महास्थविर ।

यहाँको जन्म पश्चिम जर्मनको वाय्ज बडेन (Wies baden) भन्ने ठाउँमा १९ फरवरी १८७८ को दिनमा एक रोमन कैथोलिक परिवारमा भएको थियो । यहाँलाई “आण्टोन वाल्टर फ्लोरस गोठ” (Anton Walter Florus Gueth) भन्ने नामकरण गरियो । यहाँका पिता एक प्रोफेसर थिए ।

यहाँले सन् १९०२ सम्ममा फ्रान्कफोर्ट र पेरिसमा समेत जानुभई उच्च शिक्षा हासिल गरी “संगीतज्ञ” हुनु भएको थियो ।

फ्रान्कफोर्टमा रहनुभएको बेला यहाँले स्थानीय थियोसोफिकल सोसाइटीको तर्फबाट बुद्धधर्म सम्बन्धी प्रवचन दिएको सुन्न पाएको थियो । वास्तवमा यहाँले पहिले पनि महान् विचारक शोपनहार (Schopenhauer) का ग्रन्थहरू पढी बुद्धधर्म सम्बन्धित केही कुराहरू थाहा पाइसक्नुभएको थियो । अतः जब फ्रान्कफोर्टमा प्रवचन नै सुन्न पाएदेखि तबदेखि यहाँको अभिरूची संगीत पछि बुद्धधर्म हुन गयो ।

यहाँले बुद्धधर्म अध्ययन गर्नको निमित्त सामूहिक यात्राबाट सन् १९०३ मा बम्बई पुग्नुभयो । यहाँको

विश्वास थियो बुद्धधर्म भारतमा प्रचार-प्रसार भएको कारणले त्यहीँको बौद्ध विद्वान्हरूसँग भेटघाट गर्ने र यहाँहरूको तर्फबाट अध्ययन गर्ने विचार थियो । तर बम्बई पुग्नासाथ यहाँले थाहा पाउनुभयो कि बुद्धधर्म अध्ययन गर्न त श्रीलंका जानुपर्ने रहेछ ।

त्यसैले यहाँ सन् १९०३ को जुलाई महिनामा श्रीलंकाको कण्डी (Kandy) मा पुग्नुभई त्यहाँको प्रसिद्ध मलवत्ते विहार (Malvatte Vihara) का लाइब्रेरियन भिक्षु शीलानन्द थेरसँग सम्पर्क राख्नुभयो । आण्टोन गोडले त्यहाँ केही दिन रहनुभएको बेला एक अंग्रेज भिक्षु “आनन्द मेत्तेय्य” बर्मामा रहनुभएको कुरा थाहा पाउनुभयो । त्यसैले यहाँलाई श्रीलंकामा भन्दा बर्मामा गई आफ्नै भाषाको माध्यमले बुद्धधर्म अध्ययन गर्ने सुझावसँग प्राप्त हुने कुरा महसूस गरी यहाँले विहार प्रबन्धक ‘रिचार्ड पेरेरा’ (Recharad Perera) सँग आनन्द मेत्तेय्यको ठेगाना प्राप्त गरी बर्मा प्रस्थान गर्नुभयो ।

यहाँ बर्मा पुग्नासाथ सन् १९०३ को सेप्टेम्बर महिनामै ऊ. आसभ थेर (U. Asabha thera) को हातबाट श्रामणेर हुनुभयो र त्यहीँ एक महिनासम्म भिक्षु आनन्द मेत्तेय्यसँग एकै कोठामा रही अध्ययन गर्नुभयो ।

यहाँ श्रामणेर हुनुभएको ५ महिनापछि २६ वर्षको उमेरमा सन् १९०४ को फरवरी महिनामा फेरि

“क्युन्डाव क्याउङ्ग” विहार” (Kyundaw Kuang Monastery) मा ऊ. कुमार महास्थविर (U. Kumar Mahathera) को तर्फबाट उपसम्पदा प्राप्त गर्नु भई भिक्षु ज्ञानातिलोक हुनुभयो ।

वहाँले पालिभाषा अध्ययन गर्नुभयो । ६ महिना भित्रै वहाँले अन्य भिक्षुहरूसँग पालिभाषाबाट नै पूर्ण रूपले वार्तालाप गर्न समर्थ हुनुभयो ।

वहाँ ध्यानाभ्यास गर्नेतर्फ पनि लाग्नुभयो । अतः त्यसको निमित्त सन् १९०४ को अन्ततिर भारतका एक भिक्षु धर्मानन्द कौसाम्बी (सन् १८७६-१९४७) सँग साथ लिई बर्माको उत्तरी भेगमा जानुभयो, जहाँ एक अर्हन्त (जीवनमुक्त) मानिएका एक भिक्षुको तर्फबाट ध्यानाभ्यासको सञ्चालन भइरहेको थियो ।

सन् १९०५ मा भिक्षु ज्ञानातिलोक बर्माबाट श्रीलंका आउनुभयो र अंगुत्तर निकाय-जर्मनभाषामा अनुवाद गर्नुभयो जसको पहिलो भाग सन् १९०७ मा जर्मनबाटै प्रकाशित भयो ।

यसैबेला वहाँले एक प्रसिद्ध किताबको रचना गर्नुभयो जुनमा त्रिपिटकको मात्र शब्दले आर्यसत्य र अष्टांगिक मार्गको विश्लेषण भएको थियो । यसको पहिलो प्रकाशन सन् १९०६ मा “The word of the Buddha” को नामले भएको थियो । यसको अंग्रेजी संस्करण सन् १९७८ सम्ममा १५ पटक भइसकेको थियो । यसको संस्करण श्रीलंकामा १०,००० कापी छापिएको थियो ।

यस किताबको अनुवाद बंगाली, चेक, फिनिश, फ्रेन्च, हिन्दी, नेपाली, इटालियन, जापानी, जावाली, पोलिश, रसियन र थाई आदि भाषामा पनि प्रकाशित भइसकेको छ ।

सन् १९०६ मै भिक्षु ज्ञानातिलोक, थाइलैण्डका

एक राजकुमार प्रिन्डङ्ग चोम्से (Prince Prisdang Chomsey) को राजनैतिक कारणले आफ्नो देश छोडेर आउनु भई श्रीलंकामा भिक्षु जिन वरवंश (Bhikkhu Jinavara Vamsa) को नामले उपसम्पन्न भएका थिए, सँग मात्रको नजिक एक टापुमा रहनु भएको थियो जुन टापुलाई गालगोडियाना (Galgodi- yana) पनि भनिन्छ तर भिक्षु जिनवरवंशले यस टापुलाई “चूलंका” नामकरण गरिराख्नुभएको थियो ।

सन् १९०६ मै भिक्षु ज्ञानातिलोक बर्मा जानु- भएको थियो । त्यही वहाँले जे० एफ० एम० केखनी (J. F. M. Kechnie) नामक एक अंग्रेजलाई शासनवंशको नामले श्रामणेर गर्नुभयो, जो पछि गएर भिक्षु शीलाचार (सन् १८७१-१९५१) को नामले सुविख्यात हुनुभयो ।

सन् १९०६ पछि भिक्षु ज्ञानातिलोक यूरोप भ्रमणमा जानुभयो र जहाँ तहाँ (विभिन्न मुलुकहरूमा) आफ्ना शिष्यहरू बृद्धि गर्दै लगे । जसमा भिक्षु वप्- कोण्डञ्जो प्रमुख हुन आउँछ । भिक्षु वप् (सन् १८७४-१९६०) पनि बर्मा मै सन् १९१४ मा उपसम्पन्न हुनु- भएका भिक्षु कोण्डञ्जमात्र यूरोप भूमिमा पहिलो पटक भिक्षु ज्ञानातिलोकको हातबाट श्रामणेर हुनुभएको थियो ।

वहाँहरू दुबैजनालाई साथ लिई भिक्षु ज्ञानाति- लोक सन् १९११ मा श्रीलंका फर्कनुभयो ।

एक दिन, ९ जुलाई १९११ को दिन भिक्षु कोण्डञ्जले आफूले मन पराएको एउटा सानो टापू, पोल्- गासडुव (Polgasduva) भिक्षु ज्ञानातिलोकलाई देखाउन लग्नुभयो, जुन टापू (Island Hermitage) पछि गएर पश्चिमी बौद्ध भिक्षुहरूको प्रमुख केन्द्र रह-

आनन्दभूमि

गयो ।

यसै वर्ष (सन् १९१४ मै) भिक्षु जानातिलोकको शिष्यमण्डलीमा एक सिंहली युवक, राजासिंह (Raja-singhe) "जानातिलोकको नामले श्रामणेर हुनुभएको थियो । वहाँ उदार चरित्रको भिक्षु हुनुभएको कारणले पश्चिमबाट आउनु हुने कतिपय भावी बौद्धहरूलाई अमित छाप रहन गएको थियो । भिक्षु जानातिलोकको प्रतिभा, प्रतिस्था, प्रशासकीय कार्यकुशलता आदि गुणको कारणले गुरुवर भिक्षु जानातिलोक महास्थविर पनि निकै प्रभावित हुनुभएको थियो, त्यसैले होला गुरुवर जानातिलोकको देहान्तपछि त्यस "द्वीप आश्रम" (Island Hermitage) को प्रमुख वहाँलाई नै जीवनभर नियुक्त गरेको थियो । वहाँको निधन सन् १९७६ मा भयो ।

यस संसारमा, सन् १९१४ देखि प्रथम विश्व युद्ध शुरू हुनाले, श्रीलंकामा रहनुभएका जर्मनका ती भिक्षुहरू, भिक्षु जानातिलोक प्रमुख लगायतलाई "द्वीप आश्रम" मै कडाईका साथ (रखवाला भएको) रहनु परेको थियो याने द्वीप आश्रमबाट कहिँ जान नपाउने गरिदिइएको थियो । फेरि, वहाँहरूलाई द्वीपआश्रमबाट दियातलाव (Diyatalawa) मा नजरबन्द गरियो, त्यहाँबाट फेरि अष्ट्रेलिया जान बाध्य गरियो । अष्ट्रेलियाबाट पनि फेरि भिक्षु जानातिलोक चीन जानुभयो । यसरी एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा, एक देशबाट अन्य देशमा गइरहुनु पनले वहाँको स्वास्थ्यमा समेत धक्का पर्न गएको थियो । वहाँले चीनको हान्चाऊ (Hanchow) जेलको अनुभव पनि प्राप्त गर्नुभरेको थियो । अन्तमा, सन् १९१९ को शुरूमा वहाँलाई जर्मन फर्कन बाध्य गरियो, यो नै वहाँको आफ्नो जन्मभूमिको अन्तिम प्रवास वा दर्शन हुन गयो ।

मानन्दभूमि

विश्व युद्ध सकिनासाथ, श्रीलंकामा जर्मन नागरिकहरूलाई धेरै वर्षसम्मन आउन नपाउने गरी रोक लगाइदियो, तापनि भिक्षु जानातिलोक भिक्षु वप्पलाई साथ लिई जर्मनका एक सम्पन्न कुलका इल्ज बुचोल्ज (Else Bucholtz) नामक एक महिला, जो पछि सन् १९२६ मा उप्पलवण्णा (Uppalavanna) नामले अनगारिका हुनुभयो, लिई सन् १९२० मा श्रीलंकाको निमित्त यात्रा शुरू गर्नुभयो ।

वहाँहरू कोलम्बो बन्दगाहमा पुग्नासाथ, भिक्षु जानातिलोकका सिंहली साथीहरूको अनुनयविनयले पनि केही शीप नलागेकोले वहाँहरूले जापान जाने निश्चय गर्नु भयो, जहाँ भिक्षु जानातिलोकले हाई स्कूल र विश्वविद्यालयमा गरी ५ वर्ष अध्यापनको कार्य गर्नुभयो ।

आखिरमा, सन् १९२६ मा, १२ वर्षपछि मात्र बल्ल वहाँहरू श्रीलंका फर्कन सफल हुनुभयो ।

भिक्षु जानातिलोक "द्वीपआश्रम" मा आउनु भएपछि आश्रममा फेरि विदेशीहरूको आवागमन शुरू भयो, जो बुद्धधर्म अध्ययनको निमित्त थियो जसमा सन् १९२८ मा ई. एल. हफ्मान (E. L. Hoffman), जो पछि लामा अनगारिक गोविन्दको नामले प्रख्यात हुनुभयो, वहाँ "द्वीपआश्रम" मा केही समयमात्र रही पालिभाषाको अध्ययन गरी वरियागोड (Wariyagoda) को पहाडी आश्रममा रहन जानुभयो ।

वहाँ पछि जर्मनका अन्य दुइजना व्यक्तिहरू द्वीप आश्रममा सन् १९३६ मा पुग्नुभयो, त्यही वर्ष श्रामणेर भई सन् १९३७ मा उपसम्पन्न हुनुभयो । वहाँहरू हुनुहुन्छ- भिक्षु जानसिरि र भिक्षु जानपुण्णिक (Bhikkhu Nyanasiri and Bhikkhu Nyanapunnika) । वहाँहरू पछि फेरि चेकोस्लाभकिया (Czec-

hoslovakia) बाट एक अन्य व्यक्ति आउनुभयो, जो सन् १९३६ मा उपसम्पन्न भई भिक्षु जानसत्त (Bhikhu Nyanasatta) को नामले प्रसिद्धि पाउनुभयो ।

भिक्षु जानातिलोक महास्थविर लगायत अन्य वहाँका जर्मन शिष्यहरू सन् १९३६ देखि शुरू भएको दोश्रो विश्वयुद्धले एकचोटी फेरि नजरबन्दको रूपमा रहनुपयो । वहाँहरूलाई सन् १९३६ देखि १९४२ सम्म श्रीलंकाकै दियतलाव (Diyatalawa) भन्ने ठाउँमा राखियो, फेरि भारतको देहरादूनमा ल्याइएको थियो । सदा जागरुक रहिरहने (अश्रान्त) भिक्षु जानातिलोक महास्थविरले दियतलावको कैंप (एकै ठाउँमा रहनुपर्ने स्थान) मा रहनुभएको बेला “विशुद्धिमार्ग” ग्रन्थलाई पूर्णरूपले जर्मनभाषामा अनुवाद गर्नुभएको थियो त सन् १९४२ देखि १९४६ सम्म देहरादूनको सेन्ट्रल कैंपमा रहनुभएको बेला “बौद्ध शब्दकोष” (Buddhist Dictionary) तयार गर्नुभएको थियो ।

युद्ध सकिनासाथ सन् १९४६ को शरद ऋतु (Autumn) मा, भिक्षु जानातिलोक महास्थविर र अन्य भिक्षुहरू पनि सीधा (विना झंझट) श्रीलंका फर्कनुभयो । यसको श्रेय श्रीलंकाको पहिलो प्रधानमन्त्री डी० एस० सेनानायक (D. S. Senanayak) लाई छ, यहाँले नै वहाँहरूलाई श्रीलंका फर्काउन मध्यस्थता गर्नुभएको थियो ।

युद्ध अवधिभित्र, महास्थविरको अनुपस्थिति भएतापनि भिक्षु जानालोकले जुन तवरले द्वीपआश्रमलाई रक्षामात्र गरेको नभई आश्रमलाई सम्पन्न र सुदृढ गिराखेको देखी महास्थविर ज्यादै खुसी हुनुभयो र आफ्नो सिंहली शिष्यलाई धेरै धन्यवाद विनुभयो ।

वहाँ लगायत वहाँका जर्मन शिष्यहरूलाई पनि

पहिलो विश्वयुद्धको समयमा जस्तो त्यति कठिनाई सहनुपरेको थिएन । यसपटक वहाँहरूलाई अनुकूल वातावरण प्राप्त भएको थियो, साहित्यिक कार्य पनि पूर्ण रूपमा गर्न पाइएको थियो ।

सन् १९४८ मा श्रीलंका पनि ब्रिटिश उपनिवेशबाट मुक्त भयो । अतः श्रीलंका सरकारले भिक्षु जानातिलोक महास्थविरलाई श्रीलंकाको नागरिकता पनि प्रदान गर्‍यो ।

उता आफ्नो देश (संघीय गणतन्त्र जर्मनी) ले पनि वहाँको विद्वत्ता, साहित्यिक कार्य (पालि साहित्य-वाङ्मयमा) तथा विभिन्न देशहरूसित मित्रता (आपसी सम्बन्ध) बढाइदिएकोमा प्रफुल्लित भई स्थानीय वा देश-“ओरियन्टल सोसाइटी अफ जर्मन” (Oriental Society of Germany)ले सन् १९५५ मा “अभिनन्दन-पत्र” पठाएको थियो, जुन मानपदक श्रीलंकाको निमित्त तत्कालीन जर्मनी राजदूत डा० जर्ज आहरेन्स (Dr. Georg Ahrens) ले भिक्षु जानातिलोक महास्थविरलाई प्रदान गरियो ।

त्यस्तै बर्मा सरकारले पनि सन् १९५१ मा भिक्षु जानातिलोक महास्थविर र वहाँका एक शिष्य भिक्षु जाण-पुण्णिकलाई छट्ट संगायनाको प्रबन्ध मिलाउन वा सल्लाह गर्न विशेष आमन्त्रण गरेको थियो, जुन संगायना सन् १९५४ देखि शुरू भई १९५६ मा अन्त भएको थियो ।

यस ठेठै संगायनामा प्रमुखतः ५ वटा स्थविरवादी राष्ट्रहरू लंका, बर्मा, थाइलेण्ड, लाओस र कम्बोडियाका गरी २५०० भिक्षुहरू रही सम्पन्न भएको थियो जसमा पश्चिमी बौद्ध भिक्षुहरूमा वहाँहरू बुइजनामात्र थिए । भिक्षु जानातिलोक महास्थविर संगायनाको प्रथम सन्नि-

पात (अधिवेशन) सिध्याई श्रीलंका फर्कनुभएको थियो । सन् १९५४ को यस संगायनामा भएको उपस्थिति नै वहाँको अन्तिम बर्मायात्रा हुन गयो ।

सन् १९५२ देखि जानातिलोक महास्थविर कण्डी नजिकको बनआश्रम (Forest Hermitage) मा रहनुभयो । वहाँ गलाको रोगले पीडित हुनुहुन्थ्यो, त्यसैले संगायनामा वहाँको सन्देश भिक्षु ज्ञानपुण्ड्रिकले सुनाउनु-भएको थियो । सन् १९५४ को मध्येमा वहाँ फेरि बिरामी हुनुभयो र धेरै समयसम्म कण्डी अस्पतालमा रहनु-भयो । सन् १९५५ को जनवरी महिनामा वहाँ शल्य-चिकित्सा (Operation) गर्न कोलम्बो जानुभयो र शल्यचिकित्सापछि स्वास्थ्यमा केही सुधार भयो, तैपनि वहाँले आफ्नो शिष्य ज्ञानपूर्णकलाई भन्नुभएको थियो—
“I Shall not reach my 80th. year” ।

हो पनि, वहाँमाथि फेरि सन् १९५५ को अन्त-तिर फेरि रोगले चाप्यो, हर प्रयास गरेर पनि नभई २८ मे १९५७ को दिन, ७९ औं जन्मदिनको ३ महिनापछि भिक्षु ज्ञानातिलोक महास्थविरले आफ्नो जीवन-धारा समाप्त गर्नुभयो ।

वहाँको शव-यात्रा २ जून १९५७ को दिन कोल-

म्बोमा सम्पन्न भएको थियो, जुन शवयात्रामा जर्मनी राजदूत, श्रीलंकाका तत्कालीन प्रधानमन्त्री एस० डब्ल्यू० आर डी० बन्दारनायक (सन् १८९९-१९५९) लगायत श्रीलंकामा रहेका तीनै निकाय (श्याम निकाय, अमरपुर निकाय र रामञ्ज निकाय) का सम्पूर्ण भिक्षुहरू समावेश भएका थिए ।

९ जुन १९५७ का दिन दाहसंस्कारबाट प्राप्त केही अस्थिहरू “द्वीपआश्रम”, दोदनदुव (Doanaduwa) मा त्याइएको थियो । ती नै अस्थि राखी त्यहाँ एउटा स्मारक (महास्थविरको स्मृति स्वरूप) पनि निर्माण गरेको थियो जुन स्मारकमा ती धम्मपद (गाथा) लाई पालि, सिंहली, जर्मनी र अंग्रेजी गरी ४ भाषामा उद्धृत (कुँदिएको) गरिएको थियो जुन गाथा भिक्षु अस्स-जित (पञ्चवर्गियमध्ये एक) ले उपतिस्स (सारिपुत्र)लाई सुनाएको थियो । त्यही गाथाबाट प्रभावित भई उपतिस्स बुद्धधर्ममा आकर्षित भई अग्रश्रावक समेत हुनु भएको थियो । ती गाथा हुन्—

ये धम्मा हेतुप्पमवा, तेसं हेतु तथगतो आह ।

तेसं च यो निरोधो, एवं बादी महासमणो ॥

बर्मा मा महाबोधि

बर्माको पगाँ भन्ने चैत्यको देशमा अरु चैत्यभन्दा फरकभएको एउटा चैत्य छ, यही चैत्य शिखरशैलीको महाबोधि चैत्य हो । बुद्धगयाको महाबोधि जस्तो यो चैत्य इ. १२१० मा शुरू गरी १२३४ मा पूर्णभएको हो । यो चैत्य नन्दौग्याले (Nandugmya) बनाएको हो । यसका चार कुना-मा रहेका चैत्य बुद्धगयाकै चैत्य जस्तो छ । बीचको चैत्य एकैचोटी सुलुक्क माथिगई सुरम्य देखिन्छ ।

नेपालमा हिन्दूकरणको शुरुआत

हर्षमुनि शाक्य

मंजुश्री महाचीनतिरबाट आएको कुरा लेखी वंशावलीकारले नेपालमा प्रथम जातिको प्रवेश भोटतिरबाट भएको कुरा पुष्टि गरेको छ । तिब्बतको दक्षिण-पूर्व क्षेत्र अर्थात् साङ्गपो नदीलाई हिन्दुस्थान पुगेपछि बृम्हपुत्र नदी भनेर भन्छन् । यही नदीको किनारै किनाराबाट ६५०० उचाई भएको आजको कोदारी भन्ने ठाउँबाट गोपालवंश, महिषपालवंश र किरातवंशको प्रवेश भएको "हिमालयन एन्थ्रोपोजी" मा भिक्टर दोहर्टी भन्ने लेखिकाले भनेकी छिन् । नेपालका धेरै जसो इतिहासकारहरूले किरात राजाहरूको संख्या २७ र २६ दिएका छन् । इतिहासकार कर्क पेट्रिकले २७ र राइटले २६ दिएका छन् । बुद्ध निर्वाण हुनु २ वर्षअघि इ. पू. ५४२ मा कौसलका राजा बिदुडभले कपिलबस्तुलाई ध्वस्त गरिदिए । बुद्धका काकाका छोरा अथवा बुद्धका प्रिय शिष्य भिक्षु आनन्द हिमवत्खण्ड (नेपाल) आएको वर्णन भारतका बौद्ध विद्वान् जिनश्रीमित्रले "मूसलवास्तिवाद बिनय संग्रह" मा गरेका थिए र त्यसबाट भिक्षु आनन्दका वर्णनका साथै नेपालको निकटतम सम्बन्ध पनि स्पष्ट हुन्छ ।

कपिलबस्तुका शाक्यहरूको हारपछि यो सुसंस्कृत जाति निकै ठूलो संख्यामा नेपालमा बास सार्दै आएकोले यसमा अझै व्याप्तबल थपियो कारण, शाक्यहरूको प्रवेश निकै ठूलो परिमाणमा भएको अनुमान हुन्छ र आफ्नो पुरानो थलो सर्वथा छोडेर आउने यस जातिमा

ब्यापारीहरूको तुलनामा अधिक स्थायित्व पनि थियो । जातीय सम्मिश्रणको दृष्टिले यस प्रकारको आगमन विशेष महत्वपूर्ण हुन्छ । कारण आफ्नो पुरानो निवास-स्थल छोडी नवीनस्थल विशेष गरी गहन जङ्गल पार गरी पर्वतखण्डमा प्रवेश गर्दा शाक्यहरूका साथ स्त्रीहरूको संख्या अपेक्षाकृत थोरै नै होला । यस अवस्थामा यिनीहरूले केही दिनपछि नेपालका आदि जातिको साथ वैवाहिक सम्बन्ध स्थापित गरी नवीन जातीयताको विकासमा निकै ठूलो योगदान दिए होलान् । आफ्नो मूल थलोदेखि छुट्टिएका शाक्यहरूले आफ्नो पुरानो संस्कृति पनि अक्षुण्ण राख्न सकेनन् । अतः यो कुरा निर्विवाद छ कि शाक्यमुनि बुद्धको समयदेखि नै उत्तर र दक्षिण पक्षको समागमद्वारा निर्मित नेपालको जातीय र सांस्कृतिक जीवनको रूपरेखा विस्तारै विस्तारै तयार हुन लागिसकेको थियो, जुन पछि लिच्छवीहरूको पालामा आफ्नो स्वतन्त्र अस्तित्वमा खडा हुन समर्थ भयो । मल्लकालसम्म पुग्दा नपुग्दै यसका रहेसहेका छुट्टै तत्वहरू पनि सर्वथा लुप्त भए र यो एक नवीन रूपमा देखापरेको । किरातकालमा बुद्धको नवीन ज्ञानको प्रकाश नेपाल उपत्यकामा फिँजियो ।

नेपालका प्रारम्भिक किराती राजाहरूको शासनकाललाई उपेक्षाको दृष्टिले हेर्न सकिन्न । किरातहरूको शासन नै नेपाली संस्कृतिको उत्पत्ति काल हो ।

किरातहरूको राज्यकालमा सबसन्दा पहिले गुविहारको निर्माण भयो । त्यस बेलादेखि बुद्धधर्म नेपालमा शुरू भयो । गुं भन्ने शब्द किराती हो र विहार भन्ने शब्द पाली हो र दुबै शब्द मिलेर गुविहार भन्ने नामकरण भयो । कतिपय किरातहरूले आफ्नो मुन्दुम धर्मलाई छोडी बुद्धधर्ममा प्रवेश गरेहोला, यो अनुसन्धान गर्न बाकी नै छ । लिच्छवीकालसम्म पुग्दाखेरी बुद्धधर्मले धेरै नै उन्नति गरिसकेको थियो । उदाहरणको लागि हाँडीगाउँको अंशुवर्माको अभिलेखमा पाँचवटा विहारलाई अनुदान दिएको तथ्य हामी पाउँदछौं । १. गुविहार, २. श्रीमानविहार, ३. श्री राजविहार, ४. खजुंरीविहार, ५. मध्यमविहार । पाँच वटा विहारलाई ६ पुराण र पण अंशुवर्माबाट अनुदान पाएका थिए । उक्त पाँचवटा विहार बाहेक झरु धेरै विहारहरू बनिसकेका थिए । धेरै धेरै भिक्षुहरू पनि भइसकेका थिए । म तपाईंहरूलाई अर्को एउटा उदाहरण दिन चाहन्छु । लिच्छवीकालमा आभीरी गोमिनीले राखेको हाँडिगाउँको सत्यनारायण स्थानको अभिलेखमा बौद्ध मतका अनुयायीहरूलाई गाली गरिएको छ । वेदको प्रामाणिकलाई नमान्ने यज्ञ यागादि कर्म-काण्डको विरोध गर्ने, आत्मा नै छैन भनेर प्रचार गर्ने, वर्णाश्रम धर्मलाई नमान्ने, ईश्वर छैन भन्ने नास्तिक, कुतार्किक, मूर्ख कुमति इत्यादि शब्द प्रयोग गरी त्यस अभिलेखमा बौद्धहरूलाई गाली गरिएको छ । यसबाट हामी के थाहा पाउँछौं भने त्यस बेला बुद्धधर्म नेपालीहरूको जीवनमा भिजिसकेको थियो । मल्लकालसम्ममा उपत्यकामा धेरै विहार बनिसकेका थिए र काठमाडौं र भक्तपुरमा गरी १४६ वटा भइसकेका थिए र पाटनमा १२६ वटा विहार बनिसकेका थिए । त्यस समय विहारमा बस्ने भिक्षुहरूको संख्या पनि

कम थिएन र त्यो बेलामा नेपालको विहार शिक्षा केन्द्रको मूल थलो भने पनि हुन्छ । विहारमा आचार्य र भिक्षुहरूले बौद्ध दर्शन र त्यस बाहेक झरु पनि शिक्षा दिने गर्दथे जस्तै नक्षत्रविज्ञान, गणितविज्ञान, महारत्न कूटसुत्र (नागार्जुनले रचना गरेको चिकित्साविज्ञान), श्री नामसंगीति (नेपालमा बौद्धहरूले विहारमा सुप्रभातको समय गाउने गीतहरू), श्री वास्तुशास्त्र (नेपालीहरूको घर बनाउने सम्पूर्ण विधि र गृहलक्षण निदान कथा), धातुविद्या (नेपालमा सुन, चाँदी, काँस, सुनको मसी, चाँदीको मसी, तामाको मसी अष्टधातु, पञ्चधातु, इत्यादि बनाउने विद्या), वाद्यवादन ह्यङ्गप्रोक्ष तन्त्र, खनिज धातु अनुसन्धान लक्षण उपदेश), आदि आचार्यहरूद्वारा सिकाउने व्यवस्था थियो । उक्त व्यवस्थाको लागि विहारका दाताहरूले जग्गा पनि विहारलाई धेरै मात्रामा दान दिएका थिए । त्यही जग्गाद्वारा विहारको सञ्चालन हुन्थ्यो । नेपालीहरूको जीवनमा बौद्धधर्म भिजिसकेको थियो । बौद्धधर्मको मार्ग अनुसार नेपाली बौद्धहरूले पाइला चालेका थिए । यही नै बौद्धधर्मको विकास थियो । यसपछि राजल्लदेवीका पति जयस्थिति मल्लले १३८०-९४ इ. को बीचमा नेपाल राज्यको वाग्डोर आफ्नो हातमा आइसकेपछि नेपालमा वर्णाश्रम धर्म लागू गर्दा भविष्यमा आफूलाई लाभ हुने देखेकोले पाँच जवान पंडितहरूको सहयोग लिएर एउटा परिषद् खडा गरेका थिए । त्यस परिषद्मा १. कीर्तिनाथ उपाध्याय, कान्यकुब्ज, २. रघुनाथ झा, ३. रामनाथ झा, मैथिली ब्राह्मण, ४. श्रीनाथ भट्ट, दक्षिणात्य ब्राह्मण, ५. महीनाथ भट्ट थिए ।

जयस्थिति मल्लको मर्यादा अनुसार सवर्ण हिन्दू जातिको प्राचीन वर्ण व्यवस्था गरियो । नेवार जातीयता-

लाई दान त्यसै किसिमबाट हिन्दूवर्णव्यवस्था अनुसार संगठित गरियो । समाजको अघिकांश भाग ६४ जातमा बाँडियो । कसाईले बाहुला भएको दौरा लाउन पाउँदैनथ्यो । पोडेहरूलाई टोपी, जुत्ता र सुन, चाँदीका गहना लाउने अनुमति थिएन । कसाई, पोडे, च्यामी र कुलुहरूले झिगटीवाला घर बनाउने अनुमति पाएनन् । कुसलेहरूले सतलमा बस्ने बाहेक आफैले घर बनाएर बस्न पाएनन् । तल्ला जातका मानिसहरूले माथिका जातिप्रति उचित सम्मान प्रकट गर्नुपर्दथ्यो । शाक्यमुनि बुद्धले जातपातप्रथाको विरोध गरेतापनि नेपालमा १४ औं शताब्दीतिर आएर जयस्थिति मल्लले जवरजस्ती वर्णाश्रमधर्म लादेका हुनाले नेपाली बौद्ध समाजमा बुद्धधर्म विकृत हुँदै गयो र विहारमा बस्ने भिक्षुसंघका प्रमुख महास्थविर भिक्षुहरूलाई जयस्थिति मल्ल र उनको परिषद्ले बोलाएर प्रश्नहरू गरे । भिक्षुहरूले अर्कोको भरमा जीवन निर्वाह गर्नुहुँदैन भनेर भिक्षुजीवन ग्यागनुपर्ने बाध्यता देखाइयो ।

शासनको शक्तिको अग्रगण्य केही लागेन । आखिरमा गएर ४ दिनसम्म मात्र भिक्षुजीवन बिताउन पाइने भयो । वज्राचार्यहरू र शाक्यवंशका शाक्यभिक्षुहरूले त्यसलाई आजसम्म पनि यथावत् नै कायम गरेका छन् ।

पहिले विहार शिक्षणसंस्थाको रूपमा थियो भने अब आएर त्यसलाई एउटा उत्पादन गर्ने ज्यासलको रूपमा परिणत गरियो । त्यसले गर्दा बौद्ध दर्शनमा प्रगति गर्न नसकेतापनि विहारभित्र हरेक प्रकारका सामानहरू उत्पादन गरिए र विहारभित्र बनाउने सामानहरूमध्ये पञ्चधातु अष्टधातुका मूर्तिहरू (अहिलेसम्म पनि अन्तर्राष्ट्रिय पारखीहरूले त्यसको तारिफ गरेका छन्) सुन चाँदीका सामानहरू, काठका बुट्टा कुद्ने, ढुङ्गामा

बुट्टा कुद्ने, भाँडा वर्तन बनाउने काँसका सामानहरू त्यसमध्ये तिष्ठ र भुस्याःको चीनसम्म पनि तारीफ हुन्थ्यो) । विहारभित्र उत्पादन भएका सामानहरू तिब्बतमा निर्यात गर्ने व्यवस्था भएको थियो र त्यो मध्यकालमा मल्ल राजाहरूको आर्थिक स्रोत हुन पुग्यो ।

जयस्थिति मल्लले इच्छा गरे अनुसार, नेपाली बौद्धहरू हिन्दूकरण भएर गए । नेपाली हस्तकलाले अन्तर्राष्ट्रिय ख्याति प्राप्त गर्‍यो । नेपालको विहार उद्योगक्षेत्रमा परिणत भयो ।

(साप्ताहिक 'न्यू स्टार' को सौजन्य)

(कविता)

बोझको त्याग

- लक्ष्मी श्रेष्ठ

खाँदा मीठो छ, लाउँदा राम्रो छ,
तर कहाँबाट आउँछ त्यो, खाने लाउने ?
बुझियो कमाउने बोझले यो आएको रहेछ ।

काम सजिलो मज्जा छ, नाम अक्ष जन आनन्दी छ
तर यसको लागि अल्लो र झूठ पनि अँगालिने रहेछ
बुझियो काम नाम दुबै बोझिलो रहेछ ।

जहान परिवार रहर लाग्दो छ, साथी भाइ सहायक छन्
तर यी दुबै झूठा सच्चा हुँदा रहेछन्
बुझियो यी दुबै बोझका कारण हुन् ।

मैले कति कुरा लिन चाहन्थे
ती सबै बोझ रहेछन्
भगवन् शास्ता ! सिकाऊ, मलाई यी बोझ त्याग पर्ने ।

12

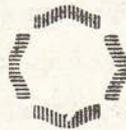
प्राणीहिंसाको कर्म विपाक

— भिक्षु सुबोधानन्द

अरूलाई मारेर, सुख कसरी हुन्छ ?
पाप गरेर बसी, शुभ-फल पाइन्छ ?
परप्राणी मारेर, जथाभावी जो चल्छ ।
त्यस्ता व्यक्ति जसले, दुःख भोग सहन्छ ॥
हिंसादि कर्म गरी, पशु-पंखी मार्दछ ।
नहुने कर्म गर्दा, दुःख भोग गर्दछ ॥
मानु र काटनु आदि, यही नै पाप कर्म ।
अधर्म भन्ने कुरो, बुझ्नु है यही कर्म ॥
द्यौताकै नाम हो वा, आफ्नै स्वार्थ संभ है ।
जहाँसुकै मानु त, हिंसा कर्म पाप नै ॥
हिंसादि कर्म गर्दा, पाप फल पाउँछ ।
अनेक गरी भई, दुःख पर्न आउँछ ॥
अल्पातिअल्प आयु, यसरी हुने हुन्छ ।
रोगादि कष्ट भई, अशान्तिमात्र हुन्छ ॥
अनेक जन्मैपिच्छे, मार्न-काट्न आउने ।
त्यस्ता दुःख भोग नै, हिंसाबाट आउने ॥

जसरी प्राणीलाई, आफूले मार्ने गर्छ ।
कर्मको बदला त्यो, आफूले नै भोग्छ ॥
हिंसा-कुकर्म आदि, होइन है स्व-धर्म ।
अत्याचार त्यही हो, गरेको पापकर्म ॥
धर्म भनी त्यसले, मार्ने आदि गर्ने ।
पाप टाँसिआउने, पछिको दुःख हुने ॥
हिंसादि कर्मद्वारा, परको दुःख हुने ।
धर्म त्यो होइन है, सदैव बुझ्नुपर्ने ॥
लोकमा सु-धर्मले, सबै नै सुखी हुने ।
हिंसादि कर्मले, सुख-शान्ति पाउने ॥
देखाएर गएको, कयौं बुद्धहरूले ।
सन्मार्ग लिएर, हामी पनि बढ्ने ॥
प्राणीलाई सधै नै, उपकार त्यो धर्म ।
करुणा राखेर, गर्नु छ सुख-पूर्ण ॥

अनु- दिव्यरत्न तुलाधर

जीवन मरण

□ मुनीन्द्ररत्न वजाचार्य

पूज्यवर अमृतानन्द भन्तेया उपसम्पदाया शुभ अवसरया लागी छुं च्वये का धकाः बिचाः यानाचवनागु । वसपोलया व्यक्तित्व व वसपोलनाप जिगु सम्बन्ध गुकथं जुल धकाः मतिइ लुइकाचवनागु इलय् अमृतानन्द भन्ते मन्त धयागु रेडियो नेपालं ब्यूगु खबरं छक्षाः जितः छु जू छु जू थें जुल । हत्तेरिका थ्व छु जूगु ? भन्ते गुलि याकनं परलोक जुयाबिज्याःगु ? मनं मनं खँ थ्वत थ्व जीवन मरण धयागु अनिश्चित खनि का । थ्व गजाःगु संसार थःयतले सुं भ्वाये मडु । भन्ते मत्यवं सिनाबिज्यात । भतिचा भ्वानाचवंगु सा वसपोलया जीवनय् चवंगु छुं अभिलाषा पूर्वके फइगु जुइ, नेपाः देयात छगूजक हिन्दूराज्य खः धकाः हालाचवंपि धवंगीतयनाप छुं मुकाबिला याये फइगु जुइ तर अपशोच नेपाःया बौद्धजगतय् तःधंगु आघात जुल । इच्छा यानाथे छुं मजुल । इच्छा यानाथे छुं याये मफइगु नं छगू कथंया दुःख धकाः भगवान् बुद्ध धयाबिज्याःगु सन्देशयात जक लुमकाचवनेगु थें जुल ।

अमृतानन्द भन्तेयाके छगू अलग्ग हे व्यक्तित्व जि खना । जि थनि नीदें न्ह्याः आनन्दकुटी विद्यापीठय् ज्या यानाबले वसपोलनाप संसर्ग याये खन । आनन्दकुटी विद्यापीठय् ज्या यायेगु मौका वसपोल भन्तेया कृपां हे दुगु खः । वसपोलं जितः अःपुक हे थन ज्या यायेत सु अवसर बियाबिज्यात । थन पलाः तसेलि जितः बुद्धधर्मप्रति चेतना जागृत जुल । महानाम, कुमार काश्यप,

अश्वघोष व सुदर्शन भन्तेपि थें जाःपि आपालं विद्वान् भन्तेपिनिगु सहवास याये खन । नापं बौद्ध धर्मप्रति तःधंगु जिज्ञासा दयावल । बुद्धधर्मया ज्ञान कायेगुया नाप नापं छुं छां च्वयेगु हिम्मत नं बल । थुलि यायेगु चेष्टा पूज्यवर अमृतानन्द भन्तेया श्रेय खः धकाः जि भाःपियाचवना ।

आनन्दकुटी विद्यापीठय् अमृतानन्द भन्ते तःधंम्ह भन्ते जुयाः ला मस्यु मेमेपि भन्तेपि स्वयाः वसपोल भन्तेया न्ह्याःने मिखा चूलाकाः स्वयेतकं जि ग्याः । वसपोलया ख्वालय् छगू कथंया तेज खनेदु । वसपोलया बोलि वचनय् यइपु पहः दु । उकिं हे जुइ आपालं मनूत वसपोलया बोलि वचन व बनिं प्रभावित जुयाचवनीगु । मतिइ मतिइ बिचाः वइगु खतु भन्ते नं छम्ह मनू खः तर अयसां वसपोलयाके थुलि तेज पिज्वःगुया कारण शायद विपश्यनाया बलं हे जुइमाः ।

अमृतानन्द भन्ते आनन्दकुटी विद्यापीठ व आनन्दकुटी विहारगुठीया संस्थापक खः । वसपोलया जीवनय् थ्व निगू संस्थाप्रति अगाध सम्बन्ध दु । न्ह्यागु इलय् नं आनन्दकुटी विहार व स्कूलप्रति चिन्ता यानाबिज्याइगु । आनन्दकुटी विद्यापीठय् ज्या यानाचवनाबले वसपोल विद्यापीठ रेखदेख यायेत बिज्याइगु । छक्कः वसपोल याके दुगु तेज धायेला व्यक्तित्व धायेला जि थःगु नां हे काचाक्क कने मफुत । विद्यापीठय् न्हिनय् छक्क फुक्क स्टाफतय्त च्या त्वंकेगु व्यवस्था दु । छन्हु आलु नकेगु दिन लात ।

जि वसपोलया न्ह्याःने च्वनाः च्या त्वनाच्वनागु । जि आलु छगलं क्वाप्प म्हतुइ तयेलात । वसपोलं ख्याःथे नीथे श्व हे मौकाय् लाकाः जिगु नां न्यनाबिज्यात 'भाइया नां छु ?' आलु छगलं म्हतुइ तयातयाम्ह जि अकमक जुयाः भन्तेयात नां हे कने मफुत । वसपोलं जिगु विवश-सायात खनाः गिह्लाबिज्यात । जि आलु घुतकाः तिनि थःगु नां कने फत । खय्त ला भन्तेनं जिगु नां मसिइ माःगुला मडु वसपोलपाखें हे जितः जागिर प्राप्त जूगु खः । शायद भन्तेनं जिगु अशोभनीय बानियात कयाः सतर्क यायेत थथे, नां न्यनाबिज्याःगु जुइमाः । थबलेसां निसें जितः भन्तेया ख्वाः खनेव न्हिले पिज्वइगु । श्व हे लुमन्ति कयाः वसपोलया वारय् छु च्वये धकाः नुगलय् खें वाका-च्वनागु तर छुयाये वसपोलयात जि श्व खें कने हे मलात ।

अमृतानन्द भन्तेया आपालं सफू जि अध्ययन यानागु दु । वसपोलं थःगु सफू पिदंपति जिम्ह अबुजु (फणीन्द्र) यात उपहार बियाहयाबिज्याइगु । श्व हे शुभ अवसरं यानाः वसपोलया ततःपंगु गून्थत आद्योपान्त

याये खन । आनन्दकुटी स्वःते धुसैलि वसपोलनाप जिगु सम्पर्क मन्त । तं श्व हे दच्छि न्ह्याः अफिसं स्वयम्भुइ पिकनिक वनाबले थम्हं च्वयागु 'सुथ' नांगु सफू छगू लः ल्हायेत वसपोलया आश्रम आनन्दकुटी विद्यापीठय् वना तर वसपोलं जितः म्हमसी धुंकल । अयसां अय्या नां कयाबले वसपोलं आनन्दकुटिइ ज्या याःगु लुमंकाबिज्यात । उधिमय् वसपोलं 'सोलोखुम्बूको डायरी' नांगु सफू छगू लःल्हानाबिज्यात । जि वसपोल नाप खेंल्हाबल्हा यानागु श्व हे अन्तिम जुल । लिपा धर्म निरपेक्षताया सम्बन्धय् खुल्लामंचय् भाषण व्यूबले दर्शन यानागु खः । थनं लिपा आनन्दकुटी विहारय् वसपोलया पार्थिव शरीर दर्शन याये माल । वसपोलया पार्थिव शरीरया जात्राय् विशाल मनूत सनां वःगु दसु हे वसपोलया व्यक्तित्वया महानता खः । नेपाःया बौद्ध जगतय् वसपोलया नां चिर-स्मरणीय रूपं ल्यना हे च्वनि तिनि । बौद्धधर्मया उत्था-नया लामो वसपोलया देनयात सुं नं बौद्ध जगतं त्वःमंके फइ मखु ।

□

हिन्दूराज्य याःगुलि कुंखिन

११११ थिलाश्व ४ या 'इनाप' वकिलतसे 'धार्मिक समानता' शीर्षकया समाचारय् धाःगु दु कि नेपाल कानून समाजया ग्वसालय् स्वन्हुतक जूगु 'न्हूगु संविधान छगू दुवाला' विषयया गोष्ठीपाखें न्ह्यब्वःगु मंकाः प्रतिवेदनं नेपाःयात 'बहुधार्मिक दे' धकाः मधासे 'हिन्दूअधिराज्य धकाः धाःगुयात कुंख्युंगु दु ।

[चिनाखें]

जिं मस्यु थ्व गुजोगु संसार खः ?

— यशकुमार वज्राचार्य 'विवश'

वहे ला हि खः की दक्व प्राणिया
म्वायेमाल छाय् थौं तःधं चीधं अले
गरिब दुःखी जुयाः ?

समानताया लेंपु क्यनाबिज्याःम्ह बुद्धया देश्य
असमानता क्यनाः जातिभेद याना
जुइपिं यक्व दत थन गय् ?

शान्तिया अगूदूत 'बुद्ध' जन्म जूगु थाय्
शोषकतय्गु क्रूर व्यवहार
अले व दानवता स्वयेमाल गय् ?

हे शान्तिप्रिय महामानव !
छलपोलया आदर्शताया नामय् थ्व जन्मभूमि
शान्ति व सुखी जुयाः स्वानाचवने मफु गय् ?

हे दिव्यज्ञानया ज्योति दुम्ह, छलपोल थें याःम्ह महापुरुष
मेपिं गन दु ?

ज्ञानया ज्योतिपुंज मदयाः

अज्ञानी जुयाच्च्वंपिं मानव त सुखया खोजिइ

अलमलय् जुयाच्च्वंगु दु थन,
उकिं हे अज्ञान नाशक महापुरुष,
जितः ज्ञानया ज्योति ब्यु
जिं मस्यु थ्व गुजोगु संसार खः ?

सम्पादकयात

हनेबहःम्ह सम्पादकजु,

आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविर परलोक जुयाबिज्याःगु न्याला हे मडुनि; तर 'आनन्द-भूमि' वसपोलयात याकनं याउंक त्वःमंका छवलं नं मस्यु । आनन्दभूमि लय्-पीया लागी वसपोलयागु गुलि देन दु, धइगु खं सुनानं मस्युगु खं मखु, अज्ञ सम्पूर्णं नेपालया लागी हे थेरवाद बुद्ध-धर्मयागु विकासया निर्मित वसपोल महास्थविर प्रमुख प्रचारकपि मध्यय् छम्ह खः धइगु खं, सुनानं नकारय् याये फइ मखु । वसपोलं गुलि बौद्ध ग्रन्थत अनुसन्धान यानाबिज्यात धइगु खं वसपोलयागु बुद्धकालीन ग्रन्थतसें न्ववानाच्चवंगु दु । थुलि खयां नं वसपोलयागु निधनं लिपा आनन्दभूमि अंक ६ छगूली गुण स्मरणयाताः 'अमृताञ्जली विशेषांक' पिकयाः अनं लिपांनिसे वसपोलयागु लेख विकासिल वा व्वने मखनावन । छु उक्त विशेषांक छगू पिकाये धुनेवं आनन्दभूमि भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर प्रति अम्हं यायेमाःगु कर्तव्य पू वंकुगु जुल ला ? मखुसा, न्हापा थें हे साविकं आनन्द भूमियागु प्रत्येक अंकय् वसपोल महास्थविरयागु प्रकाशित वा अप्रकाशित सफुर्ति लेख छपु छपु ल्ह्यायातःगु अवश्य दयेमाः । अज्ञ वसपोलयागु क्पिपाः छपाः नं दयाच्चवंसा झं हे बांलाः ।

आशा दु, वसपोल महास्थविरं बुद्धधर्मया ज्ञान सकसितं इनाबीया निर्ति जीवन भर चां न्हि मधासे मेहनतयाताः तयार यानातःगु अमृत्यगु रचनात आनन्दभूमिलय् पीया माध्यमं नं व ज्ञान इना बीगुली सहयोग याइ व भौद्धतय्गु नुगलय् जक मखसे आनन्दभूमि व्वंनीपि सारा पाठकतय्गु नुगलय् नं भिक्षु अमृतानन्द जीवित यानातये फइ कथं यानाबिज्याइ । थुलि जूसा हे जक महानायक महास्थविरयागु गुण आनन्दभूमि याकनं त्वःममंकूनि खनि धाय् ल्वइ ताः ।

मणिजीव कंसाकार
केलटोल, ये ।

[मणिजीवजु,

प्रातःस्मरणीय अमृतानन्द भन्तेया गुण लुमंकाः सुज्ञाव बियादीगुली साधुवाद दु । वसपोलयात आनन्दभूमि त्वःमंके फं मखु । आनन्दभूमि सदां पिकयातयेगु हे वसपोलयात व्वयाच्चवेनेगु खः । वसपोलया पुलांगु लेख व अंक पतिकं क्पिपाः तयेवं वसपोलप्रति लुमंकाच्चवंगु जुइ मखु । वसपोलया देनयात कयाः शीसं न्हू न्हूकथं च्वयेगु व वसपोलया गुण वालाकव्यनाबीगु श्नीगु कर्तव्य खः । वसपोलया गुगुं नं छगू पक्षजकया खंयात नं आनन्दभूमि समाचार, लेख, सम्पादकीय व महावाणीत पिकयाच्चवंगु दु । उकि वसपोलया गुणयात वालादिसं बायेकादिसं जिमिसं तत्काल प्रकाश यानाबी । वहे छताजक खं द्वाल्लुक यानां स्वीगु इज्जत थाहां वंगु मखु धंगु जिमिसं तायेका । ज्यूथाय् छियाय्तक आनन्दभूमि वसपोलयात त्वःमंके फंमखु । छिकपिंगु थुजोगु हे मेमेगु सुज्ञावयात लसकुस दु । -संपादक]

स्वयम्भू विकास मण्डल छगू नांदंगु बौद्ध संस्था

□ पूर्णकाजी ताम्राकार

बौद्ध मिखां स्वये बलय् स्वयम्भू विकास मण्डल छगू नेपालय् नांदंगु धार्मिक संस्था खः । थुंकि बौद्ध पवित्र थाय् स्वयम्भूइ लगातार अपालं ज्या याये धुं कल अले हानं भविष्यय् गाकं ज्या यायेगु मनंतुनाचवंगु दनि । नेपाः चाःहिउ वैपि पर्यटकतय् निंति स्वयम्भू महाचैत्य ऐतिहासिक महत्व दयाः अतिकं दर्शनीय जू । सुवर्ण प्रणाली कान्तिपुर गाःया योतापाखें गोपुच्छ गुं च्वय् च्वंगु नेपाः भरय् दकांसबय् तग्वःगु थ्व महायानी स्तूपाकार देगः गुंकि येँ व यल नापं थनया यक्व गां छलंङ्ग खने दयेक कताः थुंकि या ग्हापां संस्थागत रूपं सेवा यायेगु श्रेय थ्वहे स्व० वि० म० यात प्राप्त जूगु दु । दैय् दंसं गुंला लछि यंकं न्हिन्हि देके वडपिनिगु हल जुडगु ला घाये हे स्वाःल, थ्व खे तोताः थन पूजा आजा व भवय् न्यायेका वैपि, पिकनिक वैपि, रमणीय थाय् जूगुलि अर्थे चाःहिउ वैपि आपालं श्रद्धालु मक्तजनपि दु । अमिगु सुविधाय् न मिखा ब्वयाः थन फोहर धू मवयेक सुचु पिचु यानाः गनं स्यनावंगु थाय् थासय् ह्लोनाः दयेके बियाः अले मुह्य यानाः ला स्वयम्भूया सर्वतोमुखी उन्नति व विकासया निंति सुचारु रूपं ज्याखेँ याना यंकेगु सदुद्देश्यं थ्व संस्था स्वंगु जुल ।

थ्व संस्थां २०१७ सालय् टूरिस्ट विकास समिति-याके ग्वाहालि कयाः स्वयम्भू गः छगुलि सुचु पिचु यायेत लय् मोह तका ४५१- हानिं तलब नकाः खुहा बँपुइपि तयेगु सुव्यवस्था जुल । हानं थुंकिया तत्त्वावधानय् पर्यटन

विभागया पाखें चन्दा स्वरूप २०२३।५।५ स नियमित रूपं दँछिया मोह तका ६०००।- खुदो प्राप्त जुयाः स्वयम्भूइ न्हिया न्हियं स्थायी रूपं सुचु कुचु याकेगु खेँ सदांया निंति कोछित । थन वैपि दर्शकतय् सुविधायी निंति चः-बिया लागि तापाक्क अलग नमवइ कथं मिसा मिजपिनिगु चःबि नं दयेका बिल । लःया अतिकं ह्यो जुयाच्वंगुलि साहु भाजुरतन कंसाकारं दोहलपूगु चन्दा व काठमाडौं जिल्ला विकासपाखें निकासी जूगु मोह तका २०,०००।- समेतया धर्मग्वाहालि थपाय्ग्वःगु त्यांका छग्वः तयाः मिसिनं थन च्वथ्यंक लः थकयाः हिति छधाःयागु नं सुप्रबन्ध जुल । अनलि भजिमा छःया जवय् च्वंगु स्व. पण्डित राहुल सांकृत्यायनं नेपालय् दकसिबय् पुलांगु धकाः क्वः-छिनातःगु क्वापाः बहिया न्ह्याःने च्वंगु छद्यासतः टूरिस्ट विकास समिति निकासी जूगु रकमपाखें ह्लोनाः मातंकोथा पर्यटकतय् निंति छायेपाः चायेकाः तयेगु सौभाग्य प्राप्त जुल गुगु लिपा जूलिसे अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सफूक्वथाय् हिलावन । थुकी दातापिनिगु संहयोग व योगदानं यानाः लिपा आपालं अमूल्यगु बुद्धधर्म सम्बन्धि सफू खानावन । बिदा कुन्हु स्वःताः थन सफू क्वथा न्हिन्हि इलय् चायेकेत छहा व मूर्ति संग्रहालयया रेखदेख याइहा मेम्ह छहा यानाः निम्ह तलबदार नियुक्त याना तःगु दु । विजुली अड्डाय् सदांया निंति छबबलं महसुल पुलाः मत तयेगु इच्छा दुपि दातापिनिगु निवेदन स्वीकृत यानाः बिजुली मत जडान याकेगु तसकं पुण्यगु ज्याया बन्दोबस्त नं जुल । पर्यटकत जक मखु, स्वयम्भूइ दर्शनार्थ वैपि सकल महानुभावपि

याउंक जिषव च्वथ्यंकेगु अभिप्रायं गःचाः छचाःखेरं चाः
 हुयेकाः मञ्जुश्रीपाखे पुलस्यंगुतक बांलाक पिच लं दये-
 कल । वाउंसे च्वनाः तसकं न्ह्याइपुगु स्वयम्भू जङ्गल
 स्वये हे मजीक भुइसे नांगा जुयाः स्थनावनाच्वंगुलि
 पचली भैरव गुथि व स्वयम्भू गुथियात दयदंसं छमा छमा
 सिमा पालाबियेगु प्रथा नं आवांलि न्हंकाछ्वत । सा, मे
 व च्वलय् आदि जन्तुतयपाखे जङ्गल स्यंकीगु पनेत
 गःचाः छचाकं तारं हिन अले हानं बनमहोत्सवय् पीगु
 स्वांमा सिमायागु संरक्षण यायेत व जङ्गलय् उखे थुखे
 चाःहुलाः स्वयेत प्यह्य बनपिवाःत नं नियुक्त यात । प्रधान-
 मन्त्रीया थाय् इनाप-पौ तयाः तसकं थाकुयावसां मदिक्क
 कुतः यानाः ताकालं बिकाः तिनि बल्ल तल्ल थन तारा
 कयेके मबियेगुली अन्तय् सफल हे जुल ।

स्वःस्वःथाय् न्ह्याथासं कलापूर्ण देगःया देगलं
 जायाच्वंगु कान्तिपुरय् श्री न्हापायापि नांजाःपि आजाजु-
 पिनिगु दत्त हे चत्त जुइक म्हासय् जुयावनीइ कथं लः मडु
 प्वघः थे छः मडु प्वदेगः जुइक अनेकं देगलं छः खुया
 यंकीगु कुकर्म नं जुयावल । थुबलय् लाक्क हे स्व० वि०
 म० पाखे स्वयम्भूइ थ्व अक्षम्य अपराधपूर्ण घटना जुये
 फुगु दूरदंशिता कयाः थुकियात इलय् हे स्वयम्भू च्वय्
 तम्बः देगः बुहायेगु ब्याक्क धया थे लं पनेत तालं ग्वये
 जीक आपालं खर्च तुकाः नया धवाखा दयेकेगु भिज्या
 जुल । अथे नं छः खुयायंकीगु पापं पुनीगु भभि जया-
 या गति न्ह्यानावं वनाच्वन । हानं बराबर थुज्वःगु खुज्या
 जुइगु आशंका व्याप्त जुयां च्वन । उकिं विश्वसम्पदा व
 श्रीगु राष्ट्रिय सम्पति घोषित धर्मधातु चैत्यया उखे थुखे
 च्वंगु अमूल्य मूर्तित छथासं मुनाः सुरक्षित यानातयेत
 भुटानयाम्ह लामां दयेकाथकूगु पुलां गुम्बाया जवय् स्य-
 रलाक् छगु मूर्ति संग्रहालय दयेके खंगुली स्व. वि. मण्डलं

थःगु सौभाग्य व गौरव तायेकूगु दु । थन ल्हाःतं न्ह्याये
 मदयेक तालं ग्वयाः खने दयेक न्हिया न्हिथं ब्वयातःपि
 लुंसियातःपि अनमोल छःपि न्यत तुंछे गल्लियाम्ह श्री
 कविकेशरी स्व. चित्तधर 'हृदय' जुं स्व. वि. म. यात
 चन्दा स्वरूप प्रदान यानादीगु खः । नामं हे चित्तधर ।
 वेकःयागु तफाःगु चित्त खनाः सु जक लय्मताइ ? वेकः-
 यागु चित्तया न्ह्याव्व प्रशंसा याःसां मगाः । बेकारय्
 वेकःयाके सुनानं न्याइम्ह सि छम्ह नं काये फंमखु ।
 भिज्याजक जुयेमा, थुकिया निंति हीरा नं तछ्याये माली
 धंगु उदाहरण थ्वहे मखुला ? उलिमछि रत्न समानगु
 अमूल्य बस्तु स्व. वि. म. यात चन्दा बियाथकाक्षाल श्री
 स्व. कविजु । धन्य स्व. वि. म. ! थ्व छु थ्व संस्थां
 भिज्या याःगुया दसि मखुला ? विश्वासपात्र जुयाः थुलि
 ग्यंगु अनमोल बस्तु चन्दा कायेत । २०२५।७।३० स स्व-
 यम्भूइ उखे थुखे न्यकंभनं न्यनाच्वंगु मूर्तिया रेखदेख
 यायेत व थुकिया खुज्या पनेत प्रहरी प्रधान कार्यालय-
 पाखे निम्ह प्रहरी थन नियुक्त याकेगु कुतः नं जुल ।

पर्यटनया मिखाकुनं अतिकं च्वजाःगु स्वयम्भू देव-
 स्थलय् धामिक व ऐतिहासिक देवदेवालय उखे थुखे
 चिचचाः दनाच्वंगु दु । अन्तर्राष्ट्रिय नामीगु थ्व सांस्कृतिक
 पुण्यस्थलय् विभिन्न प्रकारया स्वांमा सिमा बुयाः मनमुग्ध
 जुइगु रमणीय वातावरण ब्वलनाच्वंगु दु । थन बन
 पर्वतं बें बराबर चिर बायाः ह्वतं प्वालं वा वइबलय्
 लः दुहाँ वनाः विनाशकारी चोलः वइगुलि मूदेगःयात हे
 धक्का बीगु सम्भावना दुगुलि थुज्वःगु पवित्र थासय् गुम्बा
 व छे दनेगु गुगुं हालतय् उचित खने मडु धयागु पर्यटन
 विभागं धवाथुइकल । उकिं थुकिया लिच्वः कथं विदेशं
 असंख्य पर्यटकत दृश्यावलोकन याःवंगु, थुकिया प्राकृतिक
 सौन्दर्य व संरक्षण मस्यंकेगु निंति थन हानं गुगुं न्हूगु गुम्बा व

छे दनीगु पनेत २०२४।३।२८ स वाग्मति अञ्चलाधीशया
ज्यासलं भिकुतः जुल ।

स्वयम्भू महाचैत्यय् न्हिया न्हियं न्ह्यानावनाच्वंगु
प्रतिकूल परिस्थिति च्वहे ताःलं ई बिना वनाच्वंसा
निकट भविष्यय् चोलः वनाः स्वयम्भू मूदेगःयात हे धक्का
जुये फु धयागु स्व. वि. मण्डलं भय व आशंका प्वंका
च्वंक च्वंक २०२६ सालय् धाथे हे तग्वःगु मूचैत्यया
ओता यितापाखे प्रतापपुर देगः हे दुना वनी कथं च्वंक
तच्चकं चोलः वन । उकि उघ्मिय् माःमाःथाय् सम्ब-
न्धित थासय् पौ छ्वयाः स्व. वि. मण्डलं श्व प्रलयकारी
विनाश पनेत ज्याखे यात । स. दयावीर सिंह कंसाकार-
या अनुरोधय् उगु ई याम्ह प्रबानमन्त्रीजु यथासम्भव
याकनं दीर्घकालीन योजना दयेकाः चोलः पनेत ज्याखे
चूलाकेगु आदेश जुल । थुकिया निंति रिटैनिंग बाल दये-
केत तुइगु मोह तका १,४४,१००।- यागु इष्टिमेट लगत
धास थाकाः सम्बन्धित माःमाःगु सरकारी अड्डापाखे
छ्वंया निकास जूइकाः तुरन्तातुरन्त श्व दीर्घकालीन
योजना चालु यानायंकेगु क्वःछित । सरकारी अड्डा ला
छः नि, उखे थुखे अफिसय् ताकिता यायां आखिरय् बल्ल
क्वतुक व स्यल्लाक श्व रिटैनिंग बाल दयेकेगु ज्या पूवन ।
धो ५ या सरकारं स्वयम्भूया विकासय् मन बंकाः ध्यान
मबिइ धाईपि बुद्धमार्गी जनतायागु धारणा गलत साबित
जुयाः स्व. वि. म. या तत्त्वावधानय् जूगु श्व छगू तच्चकं
स्यल्लाःगु ठोस पूर्ण उपलब्धि मघासे मगाः ।

स्वयम्भूइ क्वतुनावनाच्वंगु विषययात कयाः
थुकियात गथे गुकथं पने माली धका सल्लाह साहुति
ध्याकेत अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सफू क्वथाय् वरिष्ठ इन्जिनियर
स्व. कुलरत्न तुलाधरया अध्यक्षताय् २०३२।७।३१।२
स बैठक चवन । स्व. वि. म. या उपाध्यक्ष दयावीरसिंह

कंसाकारथात नं थुकी मूपाहाँया रूपय् ब्वति कायेकेत
ब्वंगु जुल । श्व बैठकय् खानी तथा भूगर्भ विभागं प्रस्तुत
याःगु प्रतिवेदनय् बिस्तृत छलफल जुल । थुगु प्रतिवेदन कथं
स्वयम्भू गुंइ प्यखेरं बराबर चोलः वनीगुया कारण मध्यय्
छगू ला श्व स्वयम्भू गुं तसकं पालूगुलि छः । थन दुगु
आपालं चैत्य व देगः त्वःताः छचाःखेरं दनातःगु अले हानं
दय्दसं न्हू दयेकाव यंकीगु छेया तच्चःगु भाःरं यानाः नं
थथे जुइगु छः । वर्षाया यामय् वा वइगुलि च्वय् सतहय्
लः मुनाः व्हतं बं दुने दुहाँ वनीगुलि थथे क्वतुना वनीगु
सिये दत । धः निकासया बांलाःगु व्यवस्था व स्याहार
सम्भार मजुगुलि नं श्व समस्या वंगु जुयाचवन । अले च्वय्
न्ह्यथनागु कारणं प्यखेरंया गंगु चायागु चोलः वनीगु या
नापनापं गुंइ दुने च्वंगु छाःगु त्वहं नं थाय् थासय् चिर-
बायाः स्लिप (Slip) नयाः व्छासुया वनीगुलि एवं श्व
व्यावक कारणं यानाः तग्वःगु स्तूपाकार देगःयात नापं
प्रभावित यानाः आघात लाइगु खने दयावल ।

उकि श्व बैठकं निगू प्रकारं योजना दयेकाः स्व-
यम्भू क्वतुनावनाः भूक्षय मजुइ कथं संरक्षण यायेगु क्वः-
छित । छगू दीर्घकालीन योजना अले मेगु अल्पकालीन
योजना जुल । दीर्घकालीन योजना कथं स्वयम्भू गुं छगल
दुने थ्यंक ह्वखनाः दुवालास्वःसा पिकयागु चा व लोहंयागु
स्वभाव व स्थितिगागु दुग्यंक अध्ययन व अन्वेषण यानाः
स्वःसा स्वदेशी महुसा विदेशी भौगर्भिक व पूरातास्विक
विशेषज्ञपिनिगु रिपोर्टया आधारय् ज्याखे याये माःगु जुल
गुगु कि प्राविधिक सामग्री, ज्याभः, अर्थ व विशेषज्ञपिनिगु
ह्यो यानाः आ थथेयागु परिस्थितियात मलयःनिगुति
थुकियात लिपा याये माःसां थन तुं त्वःताः अल्पकालीन
योजनापाखे नि मिखा ब्वयाः ज्याखे याना थंकेगुली सह-
मत जुल । अल्पकालीन योजना लागु याना थंकेगु क्व
स्वयम्भू सतहय् गन गन ह्वःपवाः गनाच्वंगु दु, गन

बे चिरबायाचवंगु दु एवं गन गन कुं कुलामय् तज्यानाः चर्कय् जुयाचवंगु दु- थुज्वगुः ह्वःपवाः गंगु ब्याक्क थासय् मालामाला स्वयाः न्यंकभनं चा, अण्पा वा लोहं तानां जिल ला वा सिमन्ति प्लाष्टर यानां जिल ला प्वाः तियेगु उपाय यानाः ज्याखं यानायंकेगु क्वःजित । गुगुं प्रकारं स्वयम्भू गुइ दुने लः दुत मवनी कथं धः निकासाया योजना दयेकाः ज्याखं छुये माल । स्वयम्भू गुइ चवंगु छे तथा विशेष यानाः चव्य स्तूपाकार देगःया छचाःखेरं मेगु न्हगु छे दंके मबियेगु, दयाचवंगु छे नं तं दमछाकुसे झ्यातुक भार मजुयेकेगु बन्दोबस्त यानाः लिपा थ्व दया- चवंगु छे फुक्कयात क्षतिपूर्ति स्वरूप मुहावजा बिये कथं स्वयम्भू क्वय्या आसपासय् छिगु थाय् बियाः बसोबास याकेत प्रबन्ध याये माल धयागु खं नं क्वःछित ।

थुकथं खानि तथा भौगार्भिक विभागं प्रस्तुत याःगु थ्व वंठकं पारित जूगु प्रतिवेदनयात स्व० वि० मण्डलं याःगु घकाः स्थानीय जनता स्थंगुबरेजुपिसं थः- पित बासं थनीन धयागु तायेकाः स्व० वि० म० यात पाः ल्याःगु तसकं हल्ला जुल । थुज्वःगु तथ्यहीन हल्ला न्यनाः गलतफहमी मध्येक शंका समाधान मयासे वसपोल गुरुजुपिस स्व० वि० म० यात ग्वाहालि यायेगु त्वःता- हल । स्वयम्भूया विकास यायेत स्थानीय जनतायागु योगदान व ग्वाहालि मध्येक मगाःगु खं थन न्ह्यथनाचवने माःगु मद्रु । थुकि यानाः तसकं दुःखयागु खं ला थ्व जू वल कि थौकन्हय् स्व० वि० मण्डलं थःगु मनं तुना थें स्वयम्भू महाचैत्यया संरक्षण व संबर्द्धनय् प्रतिकूल परि- स्मिति बाध्य जुयाः श्रद्धापूर्वक ज्याखं च्वन्हाके मखना- च्वंगुलि थःगु गतिविधि क्यनेगुली भचा पयासुपह, शिथि- जना व सुस्तता वयाचवंगु थें जक खने दु ।

२०३३।१।२५ स काठमाडौं उपत्यका नगर विकास समितिपाखे स्वयम्भू भरय् आवलि गुगुं प्रकारया

गुम्बा, छे, सतः इत्यादि निर्माण यायेगुली रोक्का तथा- बिल । स्वयम्भू गुं पचि जुइक सिमा न्हनावनाचवंगुलि थन भूक्षय पनेत स्व० वि० म० या अनुरोध कथं बृहद् रूपय् बनमहोत्सव न्यायेकाः सिमा पियेगु व्यवस्था मज्जुगु नं मखु । पुरातात्विक महत्व जक दुगु मखुसे पुराण कथं नेपाःगाःया श्रुटि जूबलेनिसे उतिकं महत्व दुगु नेपाल वासी बौद्धतय् नं नांजाःगु तीर्थस्थल स्वयम्भूया गुज्वःगु दुरावस्था व दुर्गति जुयाचवन ।

श्री स्वयम्भू भगवान्या मदिकक सेवा यायां स्व० वि० मण्डलं थःगु रजतजयन्ती नं भव्य नक्सां न्यायेके धुंकल, गुकिया कीर्ति स्वरूप दसिया रूपय् हिसिचा दुगु कलापूर्ण स्मारक चैत्य छगः पुलांगुम्बा थहां वनेगु लोहं स्वाने न्ह्यःनेसं घस्वानाचवंगु दु । स्व० वि० म० या प्रशंसनीय व उल्लेखनीय भिज्या मध्ये पण्डित हेमराज शाक्यपाखे “स्वयम्भू महाचैत्य” नांगु तर्पे-सफू पिकाःगु धाःसा नेपाःया बौद्ध साहित्याकाशय् छवः अनमोल हीरा जुयाः लुं आखलं च्वयेबह जू । थुकिया निती स्व० वि० मण्डलं कृतज्ञ जुयाः वसपोलयात आदरपूर्वक सिरपाः दोहलपा सम्मान याइ तिनि । नेपालय् न्यायेकूगु ऐति- हासिक स्वंगूगु सार्क सम्मेलनय् ब्वति काःशाःपि पाहाँ- पित स्वयम्भूइ सम्मानपूर्वक लसकुस यायेत मूर्ति संग्रहा- लयया जवय्चवंगु लोहं पाखाया न्हधाः नं जुल ।

स्व० वि० मण्डलं थुकथं स्वयम्भूया पुनरुद्धार व पुनरुत्थानय् बांलाक त्हाःतयाः जिउथायतक सने फक्क सने धुंकल, हानं हानं सने मानिगु अपालं ज्याखं दनि । न्ह्याक्व पंगलः बाधाविधन वःसां थुपि ब्याक्क चीकाः लिपा हानं थःगु अस्तित्व दत्तले थःगु सामर्थ्यं भ्याःथाय- तक स्वयम्भूया विकासार्थ सर्वांगीण पक्षय् थियाः लिफः मस्वसे उत्साहपूर्वक न्ह्यज्यानाः स्वयम्भूया सेवा याये फक्क यानां वनाच्वनिइ तिनि । □

चित्तधर उपासक 'हृदय' या सुमंगल विहारय व्यूग भाषण : छुं अंश

बौद्ध देश नेपालय गन विष्णुप्रधान हिन्दूधर्म दुहाँ वल, अन विदेशी हस्तक्षेपया नमोवागी जुल । खजा व बिष्णु नं न्हापां ला हरि हरि हरि खः गुकियात नेपाल संस्कृति अनुसार दुथ्याकातःगु दु । वाःहन लोकेश्वरया शि-
ष्यरूपय खने दयेकः वःगु सकी चंगुइ श्रीसं स्वये फु । अये नं अनं लिपानिसें बौद्धतयत ववत्यलेगु प्रारम्भ जुल । तर गुलि गुलि विद्वान्पनि धापू दु 'नेपालय गबलें धार्मिक त्वापु मजू ।' खः मजू, छखलः सिनं न्हाबलें बाकुठिनाः सहयाना च्वंगु दु, श्व खें वय्कःपिसं कनादीगु कष्ट मयाः । धार्थें वय्कःपिसं श्व खें सीकेगुली मचा जक ध्यान तःगु जूसा वय्कःपिस्त इतिहासं कनी- नंनसाला व सलंसः बौद्धतयगु प्राण वंगु, सलंसः मनु चलापाखं ग्वलें पितिना छ्वोगु, सकोया वृजयोगिनी चीभालं छ्यलं च्याच्वंगु व हरेक बौद्ध देगलय ससत्तिक हिंसा याना-
वयाच्वंगु इत्यादि । थुलि जक मखु जयस्थिति मल्लया थिति बन्दोबस्तय नं बौद्धतयत निम्नश्रेणिइ लाकातःगु दु, अज्ज आःतक नं खप देसय बौद्धतयत गुलि हेला श्व खें साक्षीया रूपय दनि । थये बौद्धतयत अत्यधिक ववत्यला-

हःगुलि नेपालसंवत् २०८८ थ्यबलय बौद्धतयसं थःपिसं विरोध याये मफुसां मनं मनं मल्लशासनप्रति अश्रद्धा प्वकल ।

राणाशासनया उदय जुसेलि हिन्दूधर्मया हानं प्रबलता वल, भारतया हिन्दूमहासभानाप नं सम्पर्क खने दयावल, हिन्दूराज्य धायेगुली गौरव कयाहल । अबलय हे खामं वःम्ह कांछें लामां महाप्रज्ञा आदि ५ (न्याम्ह) सित भिक्षु छुनाः पितहल । अले छु मानि नेपालय बौद्ध-
तयत हानं दवाव वल, लामा व महाप्रज्ञापि ध्याम्हसित पितिना छ्वत । हानं "बौद्ध हिन्दू जूवंसा छु नि छु हिन्दूत बौद्धधर्मय वंसा वयात सजाय जुइगु अज्ज गुरु-
जुयाः दीक्षा व्यम्ह जा जेलय हे वने मालिगु ऐन नं दयेका बिल । श्व खें स्व० चन्द्रशमशेरया पालय छु जुल व खें थन धयाचवने माःगु मखु । फलतः नेपाली बौद्ध-
तयगु व विद्रोही भावना धार्मिक मजुसे मेमेपि नेपालवासी-
तयगु भावनानाप राजनैतिक जुयाः ३१४ सालया आन्दो-
लन व ७ सालया क्रान्तिया रूपय पिहाँ वल छु राणा-
शासन पतन जुल ।

सूक्ति

तातो दूधले मुख पोलेको बालकले दही पनि फुकेर खान्छ ।

अर्थात् अगुल्टोले हानेको कुकुर बिजुली चम्किंदा तर्सन्छ ।

(आनन्दकृटिइ जूगु संगायना छलफल)

- कुमार- “धर्म संगायना याइपिसं सुया प्रधानत्वय् संगायना याये माली ?”
- संघपि- “आनन्द स्थविरया प्रधानत्वय् याये माली ।”
- कुमार- “भन्ते संघ ! जिगु खँ न्यनाबिज्याहुँ । यदि संघयात जिगु खँ चित्त बुझय् जूसा जि आयु-भमान् आनन्दयाके धर्म सम्बन्धी प्रश्न न्यने ।”
- सुदर्शन- “भन्ते संघ ! जिगु खँ न्यनाबिज्याहुँ । यदि संघयात जिगु खँ चित्त बुझय् जूसा आयुभमान् महाकाश्यपं न्यनाबिज्याइगु धर्म सम्बन्धी प्रश्नया उत्तर जि बी ।
- कुमार- “भन्ते संघ ! गुगु पिटक न्हापालाक न्यने माली ?”
- संघपि- “सूत्रपिटक ।”
- कुमार- “भन्ते संघ ! सूत्रपिटकय् प्यंगू सङ्गीति दु । उकी मध्यय् छु सङ्गीति न्हापालाक न्यनेगु ?
- संघ- “दीर्घसङ्गीति ।”
- कुमार- भन्ते संघ ! दीर्घसङ्गीतिइ स्वीप्यपु सूत्र व स्वंगू वर्ग दु । उकी मध्यय् गुगु वर्ग न्हापां न्यनेगु ?
- संघ- “शीलस्कन्धवर्ग ।”
- कुमार- भन्ते, शीलस्कन्धय् शिस्वपु सूत्रत दु । उकी-मध्यय् छु सूत्र न्हापालाक न्यनेगु ?”
- संघ- ब्रह्मजाल धंगु सूत्र । उकी नानाविध मिथ्या-जीविका, कुहन, लपन आदि विध्वंश याइगु शील सम्बन्धी खँ स्वताप्रकारं अलंकृत जुया-च्वंगु दु । ख्वीनिगु जा.लं मुक्त जुइगु शिदोल लोकघातु कम्पित जुइगु खँ नं दु । उकि व न्हापालाक न्यनाबिज्याये माली ।
- कुमार- “आबुसो आनन्द ! ब्रह्मजाल (सूत्र) भगवानं गन देशना यानाबिज्या:गु ख: ?”
- सुदर्शन- “भन्ते ! राजगृह व नालन्दाया दथुइ अम्ब-लट्टिकय् च्वंगु राजागारय् देशना याना-बिज्या:गु ख: ।”
- कुमार- “सुया कारणय् ?”
- सुदर्शन- सुप्रिय परिव्राजक व ब्रह्मदत्त मानवया कारणय् ।”
- कुमार- “छु खँय् ।”
- सुदर्शन- “गुण व अदगुणया खँय् ।”

अन्तःशुद्धि

पानीद्वारा शुद्ध हुँदैन । जो सत्यनिष्ठ र धर्मवान् छ, त्यही शुचि हुन्छ, त्यही शुद्ध छ ।

- बुद्ध

(बु. सं. २५३३ परीक्षाया प्रतिवेदन)

थुगु दॅय् झिन्यागु परीक्षाकेन्द्रं फुक्क कक्षाय
यानाः कूल ६३० म्ह विद्यार्थीपिसं परीक्षाय सम्मिलित
जुइगु आवेदन ब्यगुमध्यय् झिप्यंगु केन्द्रं कूल ४६६ म्ह
विद्यार्थीपिसं परीक्षा ब्यगु जुल । थुकी ४३६ म्ह विद्या-
र्थीपि उत्तीर्ण जूगु दु । अथे हे विभिन्न कारणं परीक्षाय
सम्मिलित जुइ मर्खीपि विद्यार्थीपिगु निम्ति अतिरिक्त
परीक्षा नं संचालन याःगु दु । थुकी न्हयगु केन्द्रं फुक्क
कक्षाय यानाः कूल ६४ म्ह विद्यार्थीपिसं परीक्षाय सम्मि-
लित जुइत आवेदन ब्यगु दु । उकी जाँच ब्युपि ४८ म्ह
मध्यय् ४७ म्ह विद्यार्थीपि उत्तीर्ण जूगु दु ।

ने० बौ० प० समितिया मिति २०४७।७।१६ या

बैठकं बौद्ध युवा साथी, बुद्धविहार धरानयात बु. सं.

२५३४ निसं परीक्षा संचालनार्थं स्वीकृति ब्यगु दु । थुगु
केन्द्र ने. बौ. प. शि. या झिखुगुगु परीक्षाकेन्द्र जुल ।

अन ३०म्हं मयाक विद्यार्थीपिसं अध्ययन यानाचवंगु जुल ।

ने. बौ. प. समितिया मिति २०४६ कार्तिक २६

गते चवंगु बैठकया निर्णय कथं थुगु दॅ बु. सं. २५३३

निसं बोर्ड श्रेणी व प्रथम श्रेणीस उत्तीर्ण जूपि विद्यार्थी-

पिन्तजक प्रधानकेन्द्रं पुरस्कार व प्रमाणपत्र वितरण

यायेगु अले द्वितीय तृतीय श्रेणिइ उत्तीर्ण जूपि व अति-

रिक्त परीक्षाय उत्तीर्ण जूपि फुक्क श्रेणीयापि विद्यार्थी-

पिन्त प्रमाण-पत्रजक केन्द्राध्यक्षया ल्हःति ल्हःहायेगु

निर्णय याःगु खँ थुगुने नं यंके धुंकूगु खः तर थुगु समि-

तिया वंगु ०४७।६।११ कुन्हु चवंगु बैठकं परियत्ति सद्धम्म

कोविद अन्तिम वर्ष व परियत्ति सद्धम्मपालक उपाधि
परीक्षाय नियमित कथं वा अतिरिक्त परीक्षा कथं व
न्हागु व्यवस्था कथं परीक्षा बियाः जूसां प्रथम, द्वितीय
व तृतीय स्वंगुली न्हागु श्रेणीस उत्तीर्ण जूम्ह जूसां मूल
केन्द्रं प्रमाण-पत्र व सह-पुरस्कार नं बीगु निर्णय याःगु दु ।
उकी थौयागु पुरस्कार वितरण थुगु दॅय् बोर्ड श्रेणिइ
उत्तीर्ण जूपि १७ म्ह प्रथम श्रेणिइ उत्तीर्ण जूपि १८२ म्ह
अले अतिरिक्त परीक्षा बियाः सद्धम्मकोविद व सद्धम्म
पालक उपाधि प्राप्त याःपि ४ म्ह नापं कूल २०६ म्ह
विद्यार्थीपिन्त यायेगु जुइ । द्वितीय, तृतीय व अतिरिक्त
परीक्षाय उत्तीर्ण विद्यार्थीपिन्त केन्द्राध्यक्षया ल्हःति
प्रमाण-पत्र वितरण जुइ ।

पुरस्कार वितरण समारोहयागु प्रतिवेदन

नगद तथा जिन्सी सहयोग प्राप्त जूगु-

आनन्दकुटी दायकसभा रु. १००।-, सुशीला

प्रधान, येँ रु. १००।-, आनन्दराज शाक्य प्यंगःथां, यल

रु. १००।-, भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, येँ

रु. २००।-, आनन्दकुटी विहारगुठी सफू ६० थान, भिक्षु

अनिरुद्ध महास्थविर सफू ७० थान, विश्व-शान्तिविहार,

सिसाकलम २०० थान, डट्पेन १४ थान, भिक्षु कालुदायि

कापी ३२ थान सिसाकलम २४ थान, डट्पेन ६ थान, ऊ

आसभाचार कापी १४० थान, भिक्षु अश्वघोष महास्थ-

विर सफू २१ थान, धर्मकीर्ति विहार, सफू व पत्रिका

१४८ थान, कापी २५ थान सिसाकलम ५० थान अ.
गुणवती, डट्पेन १०० थान, अनगरिका श्रद्धावती,
कापी ५ थान सिसाकलम ४ थान दुण्डबहादुर, वज्राचार्य
सफू १०२ थान, मल्लिका महर्जन, वहःया फूमे १ थान,
ज्ञानीमाया महर्जन, वहःया फूमे १ थान व नानीमाया
महर्जन वहःया फूमे १ थान ।

आतक जूगु खर्च-

मसलन्द व छपाइ रू. ७००।-, यातायात रू.
११८।-, चियापान रू. २००।-, वहःया फूमे रू.
६२४।-, रबरस्टायम्प व पायड रू. ४३२।-, पुस्तक

खरिद रू. ५७६।-, विविध रू. ५००।- जम्मा ३४५०।-
पुरस्कार वितरणया लागि प्राप्त जूगु जितिस सामान पुर-
स्कारय तयाः वितरण याःगु दु ।

छगू महत्वपूर्णगु सूचं-

ने. बी. प. शि. प्रधानकेन्द्रया पुस्तकालयया
लागी पालि त्रिपिटक व अर्थकथा ग्रन्थ छज्वलं अति
आवश्यक जुयाच्चवंगुलिं देवनागरिकयागु उगु ग्रन्थरत्न
संकलन यानाबिज्याःविं महानुभावपिसं श्रद्धापूर्वक परि-
यत्तियात प्रदान यानाबिज्यायेत अनुरोध दु ।

(चिनाखँ)

अनित्य संसार

-अमृतमान शाक्य
इतुं बाहाः, ये ।

अनित्य संसारय्
भुलय् जुइ मानि ।

धनिया कुलय् वा गरीबया कुलय्
अवश्य छन्हु मायागु गर्भय्
चवं वयेमानि ।

मायागु गर्भं पिहांवसानिसँ
क्रियाकर्म सुख दुःखयागु भूमरिइ
चवँचवं नातावाद व कृपावादपिनाप नं

भुलय् जुइमानि ।
श्व अनित्य संसार

वनेमानि छन्हु गनं वया अन हे
छुं नं प्रहरय् श्व अनित्य संसारयात त्वःताः
वनेमानि छन्हु
नदवर शरीरयात त्वःताः
धरती मातायागु गर्भसं तुनावने मानि ।
श्व अनित्य संसार छु खः छु खः
कुमाःया घःचाः जक खः ला !

Message of Peace and Love

(English Language)

□ Harischandra Lal Singh

Go forth, O Bhikkhus, on your wanderings, for the good of the Many- for the happiness of the Many, in compassion for the world- for the good, for the welfare, for the happiness of gods and men. Let not two of you go the same way.

-Mahavagga

The Buddha's message of peace and love for the welfare of mankind is the basic theme as well as the spirit of Buddhism. The Buddha is always after truth, welfare of mankind and peace in the world. The call he made was not for an individual, a body of individuals, a sect or class, etc. It was meant for all. This is the universal spirit of Buddhism.

Renunciation-

Whenever we think of the Buddha and Buddhism, we first of all think of Four Noble Truths, the Middle Path and the Eightfold Path. This is basic and elemental truth. It is the Buddha's love and sympathy for

the suffering humanity which led him to renounce the life of pomp and pleasure to find out the causes of suffering, ways of freeing from the bondage of suffering and complete liberation from the cycle of birth and death. Siddhartha Gautam called himself the Buddha, the Enlightened one and as a Bodhisattva, one who suspends salvation for the welfare of mankind but is destined to be a Buddha, after the full understanding of Four Noble Truths and pursuit of the Eightfold Path. The Buddha took renunciation as a first step towards understanding Four Noble Truths. The Buddha's is therefore a doctrine of renunciation, dedicated to search of truth for lessening the sufferings of mankind. The Buddha was a lover of humanity. So he gave the message of peace, love and tolerance. He was against religious dogmas. Religious dogma leads to discord. Discord leads to hatred. These things do

not contribute to wisdom and peace. Don't after hearsay? Think yourself. Get to the truth. These were the advice given by the Buddha. That is why Buddhism is called the most scientific and most philosophical of religions.

Non violence-

The Buddha laid stress on non-violence, toleration and mutual respect of all men, all races, and all creeds. Several factors are involved for the rising tide of violence and cruelty in the world. Chief among them are ignorance, greed, hatred and jealousy. If these can be suppressed, we can remain away from violence and its attending evils. The goal of Buddhism is to create a society free of sufferings, a society full of life and vigour, a society founded on reason, ethics and morality. The Buddha taught the doctrine of non-violence but took pains to confine it within reasonable limits for practical purposes. This is an instance of the Middle Path. The Buddha addressed monks :

"Neither abstinence from fish or flesh, nor going naked, nor scarificing to Agni, nor reading the Vedas, nor making offe-

ring to priests, nor sacrifices to the gods will cleanse a man who is not free from delusions."

He condemned the killing of animals even for food but did not altogether forbid the eating of flesh and fish. This led one scholar to conclude that scholar observe that the Buddha taught, not the glory of God, but the power of love. It was his purpose "to flush the world with love."

Dignity of man-

The position of man in the world was dignified by Buddhism. Man's position is considered in significant in comparision to gods. The Buddha asks monks not to accept anything on blind faith, not even god. Buddhism, therefore, makes man his own master. Ven. Dr. Rahula says, "According to Buddhism, there is no higher being that sits in judgement over his affairs and destiny. That is to say, our life, our society, our world, is what you and I want to make out of it, and not what some other unknown being wants. Laying stress on self-reliance, the Buddha said to Ananda :

"Oh ! Ananda, be ye lamps unto yourselves. Rely on yourselves, and do not rely on external help. . . . Those who shall be lamps unto themselves, not relying upon and external help, but holding fast to the truth as their lamp, shall reach the very topmost height."

-Mahaparinirvana Sutranta

This is the main reason why the message of love, peace and compassion of the Buddha is remembered and cherished in the world today. Certainly, if the world is to be made free of all kinds of tension, turbulence and

violence, the pursuit of Buddhist ideals is vitally needed. Let me conclude by quoting prof. Lakshmi Narasu, "The Buddha towers above the founders of other religions by his life, by his personal character, by his method of propagandism he employed, and by his final success. In him were united the truest princely qualities with the intelligence of a sage and the passionate devotion of a martyr. Though born of an aristocratic and ruling class, the Buddha lived the life of an ordinary citizen, discarding the narrow distinctions of caste, rank and wealth."

निर्वाण कामना

जन्म—

वि० सं० १९७० कार्तिक
कृष्णपक्ष, अष्टमी

मृत्यु—

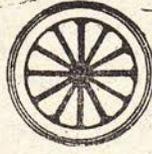
वि० सं० २०४७ पुस ११ गते
बुधवार

(आशालाल महर्जन)

ज्योतिदय संघ, ज्योतिविहार, चापागाउँया कार्यकारिणी समितिया छम्ह सक्रिय सदस्य
श्री आशालाल महर्जन ७७ दैया बैसय् मदै वंगुलिं वेकःया निर्वाणया कामना
दुनुगलनिसें यानाचवना ।

—ज्योतिदय संघ परिवार
ज्योतिविहार, चापागाउँ, ललितपुर

वीरपद गतिविधि

[नेपालीभाषा]

महापरित्राणपाठ

२०४७ पौष १६, काठमाडौं-

प्रत्येक पूर्णिमाका दिन यहाँको आनन्दकुटी विहारमा भइआएको बुद्धपूजाको कार्यक्रम अनुसार यही मिलापुन्हीका दिन राजा बीरेन्द्रको ४६ औं वर्ष प्रवेशको जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा मौसूफको दीर्घायु एवं सुस्वास्थ्यको कामना गर्दै भिक्षुसंघबाट महापरित्राण पाठ गरियो । भिक्षु महानाम महास्थविर समक्ष पञ्चशील प्रार्थनापछि बुद्धपूजा गराउँदै भिक्षु कुमार काश्यपले मन्त्रुभयो- "आनन्दकुटी विहारगुठी एवं त्यसका वायकसभाबाट प्रतिवर्ष राजाको जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा परित्राणपाठ गर्दै आएको अनुसार यस वर्ष पनि परित्राणपाठ गरिएको हो । यस उपलक्ष्यमा राजाको दीर्घायु र सुस्वास्थ्यको कामनामात्र नभई देशका जनतालाई धार्मिक आदि हर पक्षमा समृद्ध तुल्याउन जनमुखी भई अरू बढी कुशल साशक हुन सकियोस् भनी कामना गर्दछु ।"

यसै गरी भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरले मन्त्रुभयो- "राजाको जन्मोत्सवमा परित्राणपाठ गर्ने गरिएको स्व. श्री ५ त्रिभुवनको पालामा नारायणहिटी राजदरवारदेखि नै शुरू गरिएको हो । पछिमात्र आनन्दकुटी विहारमा हुन आएको हो । महापरित्राणपाठ भनेको भगवान् बुद्धको मैत्री, करुणा र सत्यवचनको महिमा हो ।

यसबाट हाम्रा राजाको जय हुनाका साथै जनताको पनि जय होस् भनी कामना गर्दछु ।"

सो अवसरमा भिक्षुवर्गमा दानप्रदान र उपस्थित अनगारिकावर्ग एवं उपासक उपासिकामा जलपान तथा भोजन प्रदान पनि भएको थियो ।

शोकसभा

२०४७ पौष २१, ललितपुर-

यहाँको ज्योतिउदयसंघ ज्योतिविहारका कार्यकारिणी सदस्य उपासक आशालाल महर्जनको ७७ वर्षको उमेरमा दिवंगत भएको शोकमा संघ एवं परियत्तिका छात्रछात्रा सहित धर्मानुरागीहरूको संयुक्त भेलाले वहाँलाई सुगति प्राप्त होस् भनी कामना गरी एक मिनेट मौन धारण समेत गरी शोकसभा गरियो । सो बेला संघका अध्यक्ष अनगारिका ज्ञाणवतीले अनित्यबारेमा धर्मदेशना एवं सचिव आशालाल महर्जनले दिवंगत महर्जनको देनबारे परिचय दिनुभएको थियो ।

सामाजिक सेवाको कार्यक्रममा भिक्षु सुशोभन तथा अनगारिका धम्मवती

२०४७ पौष २३, काठमाडौं-

स्थानीय ॐ बाहाल टोलमा २० वर्षअघि स्थापित भई निरन्तर समाजसेवाका कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको श्रीलम्पस बलबले ३२ जना महिला र पुरुषलाई

प्राथमिक उपचार सेवा सम्बन्धी ८ दिने तालीम कार्यक्रम संचालन गर्‍यो । रोगीको सेवा नै मेरो सेवा हो भनिएको बुद्धवचन नै मानवप्रतिको सेवामा अग्रसर गराउने उद्देश्यका बचनको अनुसरण गरी संचालित यस कार्यक्रमको उद्घाटन भिक्षु सुशोभन र विसर्जन अनगरिका धम्मवतीद्वारा भएको थियो । भिक्षु एवं अनगरिका दुबैले सेवा नै धर्म र धर्मको उद्देश्य नै सेवा भएको कुरा उल्लेख गर्नुहुँदा सेवाले अहंकरलाई नाश गर्दछ र मानवजीवनलाई सुखमय पार्दछ भन्नुभयो । उद्घाटनको अवसरमा समाजसेवी शिव श्रेष्ठ र विसर्जनको अवसरमा समाजसेवी त्रैलोक्यनाथ श्रेष्ठले सेवा सम्बन्धी कर्तव्य र आपना अनुभवहरू पोख्नुभएको थियो । क्लबका अध्यक्ष पवित्र वज्राचार्यको सभापतित्वमा भएको दुबै सभाहरूमा क्लबका सल्लाहकार प्रयागराजसिं सुवालले नाउँ लिन सजिलो भए पनि काम गर्न गाह्रो विषय सेवा हो भनी सेवामा हुने आत्मसन्तुष्टिमाथि प्रकाश पार्नुभयो । क्लबका सचिव विजय मानन्धरद्वारा तालीमको उद्देश्यमाथि प्रकाश पार्नुका साथै तालीमका सहभागी श्रीमती मदालसांसि सुवालले तालीम उपयोगी भएको र पिछडिएका क्षेत्रका दाजुभाइ दिदी बहिनीहरूलाई यस्ता कार्यक्रममा सहभागी बनाउनुपर्ने सुझाव पनि व्यक्त गर्नुभयो ।

सो दुबै बेला क्लबका अर्का सल्लाहकार सुवर्ण शाक्यले स्वागत भाषण गर्दै कुरामन्दा काम बढी गर्नुपर्ने र हृदयदेखि भावना जगाएर सेवाकार्यमा संलग्न हुनुपर्ने कुरामा जोड दिँदै प्रचार प्रसारमा मात्र जोड दिई औपचारिकता निभाउने कार्यक्रमलाई बढावा नदिई समाजमा सोधे फाइदा पुऱ्याउने यस्ता जनमुखी कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गर्नुभयो ।

त्यस कार्यक्रममा सेवा र तालीम सम्बन्धी विष-

यमा जागरणबोधक व्याख्याताहरूमा विजय क्रान्ति शाक्य, डा० थीरमान शाक्य, प्रा० गणेशराजसिं, जीवकृष्ण श्रेष्ठ, शिव श्रेष्ठ, सुवर्ण शाक्य तथा त्रैलोक्यनाथ श्रेष्ठ हुनुहुन्छ भने मूल विषयलाई प्रयोगात्मक रूपमा तालीम दिने डा० सुशीलराज शाक्य हुनुहुन्थ्यो ।

चिनिया बौद्ध प्रतिनिधिमण्डलको स्वागत

२०४७ पौष २७, काठमाडौं-

यहाँको धर्मोदयसभाको निमन्त्रणामा भित्रराष्ट्र जनवादी गणतन्त्र चीनका ५ सदस्यीय प्रतिनिधिमण्डललाई काठमाडौं, भक्तपुर, ललितपुर, कास्की, रूपन्देही र कपिलबस्तु जिल्लाका धार्मिक संघ संस्थाहरूले स्वागत गरेका छन् । ६ दिनसम्म नेपालमा रहँदा वहाँहरूलाई जलपान, भान्सा, भोजन र पूजा कार्यक्रम गराई स्वागत गर्नेहरूमा धर्मोदयसभाका अतिरिक्त चीन बौद्ध संघको निमन्त्रणामा धर्मोदयसभाबाट चीन जानुभएका चार सदस्यहरू, स्वयम्भू ज्ञानमाला संघ, आनन्दकुटी विहार, आनन्दकुटी विद्यापीठ, धर्मकीर्ति विहार, विभिन्न बौद्ध संस्था, पोखरा धर्मोदयसभा शाखा, लुम्बिनी विकास समिति, लुम्बिनी धर्मोदय समिति, ट्रान्स हिमालयन ट्रेड एसोसिएशन, लामा गुरु छेचुकुस्थो, ललितपुर बौद्धविहार संघ, मणिमण्डप श्री कीर्तिविहार, चिनिया राजदूतावास, भक्तपुर धर्मोदयसभा शाखा, आदिपद्म विहार गुम्बा, मंगलधर्म गुम्बा र नेपाल चीन सांस्कृतिक परिषद् रहेका छन् ।

नेपालमा रहँदा चिनिया बौद्ध प्रतिनिधिमण्डललाई उपत्यका भित्रका सबै सभा, समारोह र ऐतिहासिक स्थलहरूमा धर्मोदयसभाका सहसचिव विनोद लामा र धर्मोदयसभाका पदेन कार्यकारिणी सदस्य धर्मदूत तथा प्रवचन समितिका संयोजक सुवर्ण शाक्यले भ्रमण गराउनु-

भएको थियो भने उपत्यका बाहिरका जिल्लाहरूमा उपाध्यक्ष लोकदर्शन वज्राचार्य र कार्यकारिणी सदस्य सर्वज्ञरत्न तुलाधरले भ्रमण गराउनुभएको थियो ।

अतिथि प्रतिनिधिमण्डलका नेता सी० पी० पी० सी० सी० का राष्ट्रिय समितिका निर्देशक समितिका सदस्य, गांसु पिपुल्स कांग्रेसका निर्देशक समितिका उपनिर्देशक, चिनिया बौद्ध संघका उपनिर्देशक, चिनिया बौद्ध संघका उपनिर्देशक एवं गांसु प्रान्तका बौद्ध संघका अध्यक्ष जियामुयाङ लूसाङ गी जिउ मेइ टु दाङ के जी निमा हुनुहुन्थ्यो । अरू सदस्यहरूमा चिनिया बौद्ध सभाका उपनिर्देशक एवं चिनिया बौद्ध संघका संचालक समितिका सदस्य पूज्य चुवान धिन; चिनिया बौद्ध संघका अन्तर्राष्ट्रिय विभागका उपनिर्देशक सूइ यु लिन; चिनिया बौद्ध संघका यूनान क्याम्पका चिनिया बौद्ध संघका संचालक समितिका सदस्य टुं फा र नानसां पुटियां फुजियां ग्यांगधुवा गुम्बाका भिक्षु सु सेवे छेन् हुनुहुन्थ्यो ।

[नेपालभाषा]

वृत्तचित्र कथन

१९९१ पोलाहेश्व १२, यल ।

थनया वादेसस चवंगु ज्योतिउदय संघया ग्वसालय् ज्योतिविहारया बौद्ध परियत्ति शिक्षाया छात्रछात्राणि च उपासक उपासिकाणि जानाः मडुम्ह महानायक भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरया जीवनी संबन्धि वृत्तचित्र अमृताञ्जली व धर्मरत्न शाक्य चवयाविज्याःगु अंगुलीमाल प्याखंया भिडियो प्रदर्शन क्यंगु जुल ।

पञ्चशील अभियान व बौद्ध किपाः प्रदर्शन

१९९१ पोहेला १३, यल ।

येदेया युवा बौद्ध सङ्घ व वादेसया ज्योतिउदय

संघया मकाः ग्वसालय् थन ग्हिष्ठियंक पञ्चशील अभियान व बौद्ध किपाः प्रदर्शनी जुल । थिमि व वादेसया भजनखलःतय्पाखे ज्ञानमाला भजन व पञ्चशील प्रार्थना सहित बुद्धपूजा जूगु उगु ब्यलय्या समारोहस विघटित राष्ट्रिय पञ्चायतया सदस्य पद्मरत्न तुलाधरं बौद्ध जागरणया विषये प्रवचन बियादिउगुया नापं बौद्ध परियत्ति कक्षा सचालन यायेत थप क्वथाया निति नवनिमित भवनय् पलि चीत उपस्थित उपासक उपासिकापिनिपाखे हापं कायेगु ज्या नं जुल ।

भिक्षु शान्तरक्षित मन्त

१९९१ पोहेलागा १, कालिम्पोड ।

६३/४ माइलस बिज्यानाचवंह भिक्षु शान्तरक्षित सुथसिया ६ ताःइलय् मडुगु बुखे थ्यंगु दु । वसपोलयानिधनय् आनन्दभूमि परिवारं दुःख हंगु दु ।

धर्मनिरपेक्षता माः धाइम्ह काजिलाल मन्त
१९९१ पोहेलागा १३, ये ।

समाजसेवाया विभिन्न संस्थाय् ज्यायानाचवंह असंत्वाःया काजिलाल श्रेष्ठ हृदयगति बन्द जुयाः आकाशाकां मन्त । बय्कः मडुगुली दुःख हनाः थनया नेपाल रुमानिया मैत्री समाज, विप्लवी पुस्तकालय व असं दगूबहालय् शोकसमा जुल । भाइराजा वज्राचार्यया सभापतित्वय् दगू बहालय् जूगु शोकसभाय् बय्कःया थी थी सेवापक्षयात कयाः पद्मरत्न तुलाधर, मल्ल के. सुन्दर, भुवनलाल प्रधान, राजेन्द्र 'निर्मल', प्रा० माणिकलाल श्रेष्ठ, सुवर्ण शाक्य, लाभरत्न तुलाधर, नातिवजू वज्राचार्य, हरिहरजंग शाह, भाइलाल शाही, रत्नवीरसह व भिक्षु सुशोभनपिसं थःथःगु बिचाः व श्रद्धाञ्जली व्यक्त यानादिल । मडुम्ह काजिलाल श्रेष्ठ नेपाः धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र उधीमाः धकाः सः तयाचवंह खः । थुब्यलय् कवि दुर्पालाल निपु चिनाखे ब्वनाः न्यंका दिल ।

दुर्लभ वचनहरू

घरको दुष्ट मूसा, बन जंगलको दुष्ट बाँदर, चरामा दुष्ट काग
र मानिसमा दुष्ट ब्राह्मण-पण्डा हो ।

लोकनीति

विद्वान् पुरुषले विद्वान्को परिश्रमलाई जान्दछ । जस्तो बन्ध्याले ठूलो
प्रसववेदनालाई जान्न सक्तिनन् ।

-सुभाषितरत्न

श्रुति, स्मृति, तन्त्र, पुराण मन्थन, गरेर बोक्ने ढगडा लिई कन ।
यथार्थ जान्यो कसले सनातन, तँलाई मालुम छ कि यो कुरा मन ?

-लेखनाथ

नगर्न संग्रह कुनै आशा इच्छा त छाडनु ।
एकान्तमा बास गर्नु सकेसम्म निरन्तर ॥

-विवेकचूडामणि

कुनै व्यक्ति सय वर्ष वा त्यसभन्दा बढी बाँचेतापनि एक न एक दिन त त्यसले
प्रियजनको बीजबाट छुट्टिएर जानैपर्छ ।

-बुद्धवाणी

दुष्टह्य मनुयात आपाः येके मज्यू, अजःह्यसित छ्यनय हे छुनाजूसां वागः जक
जाःगु घलं थें वं हालाः सनाबीयः ।

-लोकनीति

लोभं क्यूच्याःम्ह मनुखं धनयात खनी तर आपतयात खनी मखु । गथे
भौचां दुरुजक खनी थःत म्बीकीगु कथि खनी मखु ।

-सुभाषितरत्न

पाक्य जूगु फल सिमां कुतुवनी धकाः गथे ग्याइ अथे हे जन्मय् जूपिं
प्राणीत सी माली धकाः ग्याइ ।

-बुद्धवाणी